

ANTZERZI

**ANTZERKI
ZABALKYNDERAKO
ALDIZKARIA**

BERENGELA IZENeko OTARANTZA BATEN
IBILKETAK ETA BIRIBILKETAK

MAIATZA ZORABITUAREN PASTORALA

Manuel María

K. Izagirrek Euskeratua

ANTZERCI

Eusko Jaurlaritza
Kultura Saila

Azaleko irudia: **Txikik** egina.

ANTZERTI
Ekaina 1985. 72 Alea

Depósito Legal S.S. 333/85
Imprime Graficas Tamayo

Manuel María

**BERENGELA IZENEKO
OTARANTZA BATEN
IBILKETAK ETA
BIRIBILKETAK**

eta

**MAIATZA
ZORABIATUAREN
PASTORALA**

Koldo Izagirrek euskeratua

AURKIBIDEA

Limiar / Sarrera	7
Aventuras e desventuras dunha Espiña de Toxo chamada Berenguela	15
Berengela izeneko Otarantza baten ibilketak eta biribilketak	15
Auto do Maio esmaiolado	37
Maiatza zorabiatuaren pastorala	37
Síntesis	66

LIMIAR

O autor de estas dúas sinxelas, pero fundamentalmente siñificantes peciñas de teatro galego, Manuel María Fernández Teijeiro, agrela a súa personalidade neste poema:

«Eu son Manuel María.
Nacín o ano 30, o 6 de Outono,
en Outeiro de Rei da Terra Cha.
Son dunha caste rexa de labregos
fideles á súa terra i ó seu Deus.

Agora son un namorado.

Eu son Manuel María,
cantor da Terra Cha que alguns din.
Cantor da terra cha que leva un
cravada nos entranas, penso eu.

Eu son Manuel María,
labrego con algo de poeta.
Por iso gardo al albas
no fondo dos meus ollos
i ando de vagar o meu camiño,
e pídolles ás cousas a súa tenrura
i ós homes pídolles verdade.

Non teño mais tarefa:
son unha homilde folla que salaia
na noite escura movida polo vento.
Eu son Manuel María,
un son tan só, lonxano e flebe.

Nos primeiros anos do Franquismo, Manuel María viven na escola unha experiencia sorprendente, cando até falar galego era perigoso. Un mestre comentaba, ás veces, textos galegos i en galego. Iste feito ensinaríalle un longo e froitífero comiño: a prena adicación, en corpo e ialma, á súa nación, Galicia, ó traveso da escrita e da fala na súa língoa.

Estuda en Lugo o bachillerato i escomenza en Santiago a carreira de Filosofía e Letras, que non rematará. A tarefa literaria turraba das frebas do seu Ser. Co libro de poemas: «Muiñeiro de brétemas», publicado en 1950, principia a difícil xeira de «escribidor», como

8 ANTZERTI

il gusta de chamarse, nunha lígoa asoballada, de mariñieras e labregos, lígoa, que endexamáis abandoará perante o pelerinaxe existencial.

Participa en tertulias, pronuncia parrafeos, fala na Radio e a súa rexa voz de chairego restala nos recitáis drento e fora do País Galego.

No ano 1958 aséntase definitivamente en Monforte de Lemos para exercer a profesión de Procurador e ó ano seguinte casa con Saleta Goi, de ascendencia vasca pola banda paterna, compañeira inseparable de inquedanzas ledicias, proxectos e degoiros.

Exercerá como profesor de literatura na cibdade monfortina até 1968, siguen saíndo do prelo novos libros de versos, acada en 1960 o primeiro premio de poesía nos Xogos Froráis da Cruña, publica peciñas de teatro e a súa vida convertiríase nun tecer de actos a prol sempre da cultura galega.

Entaboa fonda amizade con escritores das outras nacións históricas: Espriu, Raimon, Aresti, Artze, viaxando ós Países Catalans i Euskadi para espallar as raigañas e debeceres da nación galega. No Nadal de 1973 dá un recital e pronuncia un parrafeo no Centro Galego de Barakaldo. Istan relacións euskadianas renovaríanse no 1974, 1978 (recita unha escolma de poemas propios no Paraninfo dos E.U.T.G.) i en 1982, que nos gorentou con unha fermosa conferencia encol do Antroido, e deixou a testemuña da súa admiración polo povo vasco niste poema:

Andiven dende Irún a Somorrostro
e de Uztarroz a Bergenda.
Pasei por Gasteiz e por Donostia.
Crucei
o Gran Bilbo ou Babel
coa lembranza viva como brasa
dunha máxica verba inestinguible
de Gabriel Aresti Segurola,
voz varil, crara e nevoenta
patria euskara
difícil, rexa, combativa.
O rumor do mar tiña
unha música fosca, poderosa
como a mensaxe dun antigo Deus.
A luz tenra dos vales
sufrindo un ceo gris-tristura,
escoaba
a labarada das cores da ikurriña,
símbolo dun pobo
que non poderá
ser destruído endexamáis.

Abondosos son os estudos crícos e os comentos nos xornáis encol das súas obras, que están traducidas ó castelán, portugués, francés, inglés, flamenco, húngaro, catalán, bretón e agora, tamén, ó euskara.

A parideira pruma de Manuel María, sen dúbida o poeta máis representativo da literatura nacional galega na actualidade, ensergou ista morea de libros de poemas: «Muiñeiro de Brétemas» (1930), «Morrendo a cada intre» (1952), «Advento» (1954), «Terra Chá» (1954), «Documentos Persoaes» (1958), «Libro de pregos» (1962), «Mar Maior» (1963), «Os sonhos na gaiola» (1968), «Proba documental» (1968), «Versos pra cantar en feiras e romaxes» (1969), «Versos pra un país de minifundios» (1969), «Remol» (1970), «Canciós do lusco ó fusco» (1970), «Odas nun tempo de paz e ledicia» (1972), «Informe pra axudar a alcender unha cerilla» (1973), «Aldraxe contra a xistra» (1973), «Laio e cramor pola Breña» (1973), «Cantos rodados pra alleados e colonizados» (1976), «Poemas ó Outono» (1977), «Poemas pra constuir unha patria» (1977), «O libro das Baladas» (1978), «Catavento de neutrós domesticados» (1979), «Poemas da labarada estremecida» (1981), «Escolma de poetas de Cubeiro de Rei» (1982), «Versos do lume e vagalume» (1982), «Cantigueiro de Orcellón» (1984) e a «Luz resuscitada».

Ainda que a narrativa é o xénero menos esculcado polo noso autor, non tivo atrancos para sementar nise eido como se amosa en: «Contos en cuarto crecente e outra prosas» (1962), «As augas van caudales» (1965), «Os alugados» (1966), «O xornaleiro e sete testemuñas máis» (1971), «Kricoi, Fanoi e D. Lobanís» (1973).

Son merecentes de suliñar istas sobranceiras incursións no xénero dramático: «Auto do taberneiro» (1957), «Auto do labrego» (1961), «Auto do mariñeiro» (1961), «Barriga verde» (1970), «Auto da costureira» (1974), «Aventuras e desventuras dunha espiña de toxo chamada Berenguela» (1978), «Auto do maio esmaiolado» (1982) e outras obras estrenadas ainda que inéditas, como: «A farsa de Bolulú (ou «O meu reino non é deste mundo»). «Unha vez foi o trebón», «Abril de lume e ferro» (ou «Carral 46») e «Auto trascendental do ensino tradicional».

Tampouco convén esquecer os seus estudos críticos encol da literatura galega, as versións de obras galegas ó castelán, as grabacións de poemas propios ca súa voz en discos e as colabouras continas no periódico galego, «A NOSA TERRA», co seudónimo Hortas Vilanova na sección, «Andando a terra», ringleira de persoaxes, tipos, caracteres e costumes, perfectamente descritos, que manifestan a ricaz identidade cultural galega.

No fartureto abano literario de Manuel María calquera se decata que a poesía aséntase nun indebourable curuto. Dende o paisaxismo, neotrovadurista e neovirxilianista, de «Terra Cha», ó existencialismo dos versos de «Advento» até o realismo combativo e comprometido ca realidade galega, como tarefa urxente e necesaria, en «Versos pra un país de minifundios», a súa poesía é unha traballosa percura deica atopar o acougo vital. Con ista derradeiro libro de poemas escomenza unha liña, cubizosamente esgarabellada, nun linguaxe sinxelo a escabichar na historia, recuperar a identidade perdida, espertar as concencias, aguilloar inconcencias, denunciar asoballamentos, soprar inqedanzas para acadar a liberdade de nación galega dende unha ollada popular e o servico do pobo galego, simbolizado por mariñeiros e labregos. Manuel María é hoxe o bardo nacional galego, que como xoglar canta as fazañas épicas de Galicia, como trovador arrequeuta as louvas de esa mesma amada e como profeta denuncia con afouteza os males de Patria deica conqueirir a súa liberación.

Nesta labouira crítica, comprometida e recuperadora, encádranse as dúas pezas de teatro, que o Antzerti quere publicar, coincidindo cas datas do Día das Letras Galegas e do Centeario do Pasamento de Rosalía de Castro, fortemente vencellada con Guipúzcoa, pois

10 ANTZERTI

que a súa sogra, Concha Murguía Egaña, era oyartzuarra. A «Berenguela» é unha circia e dicaz sátira do Poder, exercido ó traveso de pequenas o avasantes tenzas, que coutan a liberdade. O «Auto do maio» é unha chadama a recuperación des festas populares como xeito proente de compromiso co «sangue do povo».

No remate desexo, ca sinceridade da fixeza inmanente da escrita, que a versión bilingüe de estas dúas pezas dramáticas alede a ollada saudosa dos emigrantes galegos, afincados na acolledora Euskadi, espoña ós vascos a identidade galega e promova en todos un meirande coñecemento e vencellamento solidario galeuzcano.

Dende Euskadi para Manuel María o agradecemento, a admiración, a verdade, que él lle pide ós homes e, por soposto, o afondamento inmorrente da nosa vella amizade, acachoadada por parellos anxeios.

Xosé Estévez
Hernani, Maio-1985

SARRERA

Bi antzerki lantxo xume baina guztiz adierazkorron agileak, Manuel Maria Fernández Teijeirok, poema honetan gauzatzen du bere nortasuna:

Ni Manuel Maria naiz
 30garren urtean jaioa, Urriak 6,
 Terra Cha-ko Outeiro de Rei-n.
 Laborari askazi gotor batekoa naiz, bere lurrari
 eta bere Jainkoari leiala.

Orain amoratu bat naiz.

Ni Manuel Maria naiz,
 Terra Cha-ren kantaria, zenbaitek dionez.
 Errailetan iltzatua daramadan
 lurraren kantaria, nik uste.

Ni Manuel Maria naiz,
 poetatik zer edo zer duen laboraria.
 Horregatik gordetzen ditut begietan egunsentiak
 eta neure bidea urratzen nabil
 eta diet eskatzen gauzei beren eztitasuna
 eta gizonari eskatzen egia.

Ez dut beste lanik:
 hasperen dagien hosto humil bat naiz
 haizeak astindua gau ilunean.
 Ni Manuel Maria naiz,
 hots bat besterik ez, urruna eta ahula.

Frankismoaren lehen urteetan, Manuel Mariak gertakari harrigarri bat bizi du eskolan, galegoz mintzatzea arriskutsua zenean. Maisu batek, aldizka, testu galegoak eta galegoz gomentatzen zituen. Gertakari honek bide luze eta frutukor bat erakutsiko dio: osoan ematea, gogo-soinez, bere nazioari, Galizia, bere hizkuntzaren hizketaz eta idazketaz.

Batxilerra ikasten du Lugon eta Filosofia eta Letratako karrera hasiko du Santiagon, burutzeke, literatur lanak erakartzen bere izate osoa. 1950an argitaratutako «Muñeiro de bré-temas» poema liburuarekin, «izkribatzailearen» epe zaila du urratzen, izendatzea atsegin

12 ANTZERTI

duen bezala, hizkuntza zapaldu batean, marinel eta laborarirena, bizitzan zeharreko peregrinazioan sekulan utziko ez duen hizkuntza.

Partaideak da mahai-inguruetan, hitzaldiak ematen ditu, irratan mintzo da eta bere **chai-rego** abots zakarrak zarta egiten du Pais Galegoko eta atzerriko emanalditan.

1958an Monforte de Lemosen hartzen du egoitza iraunkorra prokuradore lanbidea eramateko eta hurrengo urtean Saleta Goirekin ezkontzen da, euskaldun jatorrikoa aitaren aldetik, lagun bazterezina kezkatzen, pozetan, proiektotan eta atsekabetan.

Literatur irakaslea izango da Monforten inprimategietatik liburu berriak sor erazten dituen artean, 1960an A Cruñako Lore Jokoetako lehen saria jasotzen du, antzerki lanak argitaratzen ditu eta bere bizitza kultura galegaren aldeko ahalegin bat da bihurtzen.

Adiskide minak egiten ditu beste nazio historikoetako idazleak: Espriu, Raimon, Aresti, Artze, Paisos Catalansetara eta Euzkadira etorririk nazio galegaren asmoak barreatzeko. 1973ko Eguberritan hitzaldi eta poesialdi bat ematen du Barakaldoko Centro Galegon. Euskadirekiko harremanok berritu egingo dira 1974an, 1978an bere poemak emanaldi bat eskaintzen du EUTGko Paraninfoan, eta 1982an lhauteriari buruzko hitzaldi eder bat emanik eta Euskal Herriarenganako lilura poema honetan lekukotuz:

Irundik Somorrostroraino ibili nintzen
eta Uztarrozetik Bergendaraino.
Gasteiztik eta Donostiatik barrena pasa nintzen.
Bilbo edo Babel Handia
iragan nuen
Gabriel Aresti Seguiolaren
hitz hilezko majikoaren
ilintia bezain biziko oroimenaz,
gizonezko abots, argia eta lanbrotsua,
euskal aberri
zail, sendo, borrokaria.
Itsasoaren murmurioak bazuen
musika zakar bat, boteretsua
nola antzinako Jainko baten mandatua.
Ibarretako argi leunak
zeru gris-tristura bat pairatuz
Ikurrinaren koloreen garra
zuen irazkitzen,
inoiz apurtu ezin izango duten
herriaren
irudia.

Ugariak dira bere lanari buruzko ikerketak eta aldizkarietako gomentarioak, itzuliak di-tuelarik gaztelaniaz, portugesez, frantsesez, ingelesez, flamenkoz, hungaroz, katalanez, bre-toinez eta orain, baita euskaraz ere.

Manuel Mariaren luma emankorrek, gaur egungo literatura nazional galegoaren poe-tarik erakusgarriena dudarik gabe, poema liburu maria hau digu eskaini: «Muiñeiro de Bré-

temas» (1950), «Morrendo a cada intre» (1952), «Advento» (1954), «Terra Cha» (1954), «Documentos Personaes» (1958), «Libro de Pregos» (1962), «Mar Maior» (1963), «Os sonhos na gaiola» (1968), «Proba documental» (1968), «Versos pra cantar en feiras i romaxes» (1969), «Versos pra un pais de minifundios» (1969), «Remol» (1970), «Canciós do lusco ó fusco» (1970), «Odas nun tempo de paz e ledicia» (1972), «Informe pra axudar a alcender unha cerilla» (1973), «Aldraxe contra a xistra» (1973), «Laio e cramor pola Breña» (1973), «Cantos rodados pra alleados e colonizados» (1976), «Poemas ó Outono» (1977), «Poemas pra construír unha patria» (1977), «O libro das Baladas» (1978), «Catavento de neutrós domesticados» (1979), «As ruas do vento ceibe» (1979), «Poemas de laborada estremecida» (1981), «Escolma de poetas de Outeiro de Rei» (1982), «Versos do lume e gualume» (1982), «Cantigueiro de Orcellón» (1984).

Narragintza gutxien landu duen arloa duelarik ere, ez da uzkur egon baratza horretan ereiteko, ikus daitekeenez: «Contos en cuarto crecente e outras prosas» (1962), «As aguas van caudales» (1965), «Os alugados» (1966), «O xornaleiro e sete testemuñas máis» (1971), «Kricoi, Fanoi e D. Lobonís» (1973).

Aipatzekoak ditu honoko saio zoragarriak antzerkigintzan: «Auto do taberneiro» (1957), «Auto do labrego» (1961), «Auto do mariñeiro» (1961), «Barriga verde» (1970), «Auto da costureira» (1974), «Aventuras e desventuras dunha espiña de toxo chamada Berenguela» (1978), «Auto do maio esmaiado» (1982), eta beste antzerki lan jokatuak, argitaragabeak baina, hala nola: «A farsa de Bolulú» («ou O meu reino non é deste mundo»), «Unha vez foi o trebón, Abril de lume e ferro» («ou Carral 46») eta «Auto trascendental do ensino tradicional.»

Ezin ahaztekoak dira bestalde bere kritika lanak literatura galegari buruz, lan galegoen gatzelaniatzko itzulpenak, bere poemen grabaketa bere abotsarekin, eta etengabean A NO-SA TERRA aldizkari galegoan egiten dituen artikuluak «Andando a terra» sailean, persoaia, tipo, nortasun eta ohituren bilduna, zehazki deskribatuak, izpiritu galegoaren aberastasunaren erakusgarri.

Manuel Mariaren alor ugarian erraz somatzen ahal da poesiak hartu duela gaina. Terra Cha-ko paisaiagintza neotrovadorista eta neovirgilianistatik, «Advento»-ko poema esistenzialistetara eta Galiziako errealitatearekin bat egindako errealismo borrokariaraino, zeregin larri eta nahitaezko bezala, «Versos pra un pais de minifundios»-en, bere poesia bilaketa neke bat da bizi-oreka aurkitzearen. Azken liburu honekin bide berria hartzen du, hizketa xume batean historia aztertuz, galdutako nortasuna berreskuratze, kontzientziak astintze, inkontzientziak zirikatzeko, zapalketak salatze, grinak eta kezak harrotzeko nazio galegoaren askatasuna jasotzearen ikuspegi herrikoi batean herri galegoaren zerbitzura-ko, laborari eta marineletan irudikatua. Manuel Maria da gaur egun Galiziako bertsolari nazionala, Galiziaren egitate epikoak eta maitearen edertasunak kantatzen dituen, eta profeta bezala askatasuna lortu arteko nekeak salatzen dizkiona Aberriari.

Kritika lan hau, engaiatua eta jasotzailea, Letra Galegen Egunarekin eta amaginarreba oihartzuarra izaki Gipuzkoari fermuki atxikia egon zen Rosalia de Castroren Ehunurteurrenarekin bat eginik Antzertik argitara dakartzan bi antzerkiotan ere ageri da. «Berengela», atzapar txipi eta zanpatzailerren bidez askatasuna murrizten duen boterearen satira zehatz eta garratza da. «Maiatzaren Pastoral» berriz, dei bat dugu festa herrikoiak jasotzearen, konpromisobide bezala «herriaren odolez».

14 ANTZERTI

Azkenik nahi nuke, benetan, idazkiaren iraupenez, bi antzerki lanon argitalpen elebidunak lagun diezaiela Euskadi abegi onekoan egoiztutako etorkin galegoei herri-minezko behakoa alaitzen, erakus diezaiela euskaldunei galego nortasuna eta eragin dezala guztion baitan elkarren arteko ezagutza eta atxikimendu galeuzkar handiagoa.

Bihoaz Euskaditik Manuel Mariarentzat berak gizonei eskatzen dien esker ona, gorazarrea eta egia, eta noski, geure adiskidego zaharraren sakontze hilezkorra, antzeko grinek egosia.

Xosé Estévez

Hernani, Maiatza 1985

**AVENTURAS E DESVENTURAS DUNHA ESPÍÑA
DE TOXO CHAMADA BERENGUELA**

**BERENGELA IZENEKO OTARANTZA BATEN
IBILKETAK ETA BIRIBILKETAK**

Manuel María

1

(FOLLA DE CARBALLO, ESPIÑA DE TOXO)

FOLLA DE CARBALLO— Son a Folla de carballo
agarimada do ar.
A leve pinga de orballo
sobre min se ven pousar.

ESPIÑA DE TOXO— Eu son a Espiña de Toxo
espiña de toxo arnal
Anque teño cara fera
nunca fixen nengún mal.

FOLLA DE CARBALLO Feridora, fera, mancas ao ar co teu xeito de agulla. As anduriñas fuxen de tí. Eu son suave. Doulle pousada aos paxaros.

ESPIÑA DE TOXO— Teño feitura de agulla porque así son máis delgada. Sóio por eso.

FOLLA DE CARBALLO— Todo o mundo che ten medo.

ESPIÑA DE TOXO— Gardo e protexo, pola Primaveira, as miñas frores marelas. As miñas frores, para que o seipas, son a sorriso da Primaveira. Os pegureiros son meus amigos.

FOLLA DE CARBALLO— Ti non téas amigos. Soñas desperta.

ESPIÑA DE TOXO— Co meu coitelo afiado
firo o azul da mañá
O aire queda cortado,
e faise entón craridá.

FOLLA DE CARBALLO— Xa ollas, fires. Tés un coitelo. Estás armada para facer o mal.

1

(HARITZOSTOA, OTARANTZA)

HARITZOSTOA— *Haritz sendoaren hostoa naiz
haize hotzari gordea
azal gainean pausatutzen zait
ihintzaren malko berdea*

OTARANTZA— *Ni otarantza nauzue berriz
ote latzaren arantza
mutur zakarra izanagatik
ez dakit zer den bengantza.*

HARITZOSTOA— *Urratzaile hori, piztia hori, airea ere urratzen duzu zeure orratz jiteare-
kin. Enarek ihes egiten dizute. Ni aldiz xamurra naiz. Pausalekua eskaintzen
diet txoriei.*

OTARANTZA— *Lirainagoa izateagatik daukat orratz jitea. Ez beste ezergatik.*

HARITZOSTOA— *Beldur dizu mundu guztiak.*

OTARANTZA— *Udaberriz, gorde eta babestu egiten ditut neure lore horiak. Neure lo-
reak, jakin ezazu, Udaberriaren irria dira. Umekondoak ere adiskide ditut.*

HARITZOSTOA— *Zuk ez duzu adiskiderik. Amets egiten duzu iratzarririk.*

OTARANTZA— *Neure labana zorrotzarekin
urratzen dut goizaldia
Airea bitan ebaki eta
sor erazten dut argia.*

HARITZOSTOA— *Begiratuarekin urratzen duzu. Labana bat daukazu. Min emateko zaude
armatua.*

ESPIÑA DE TOXO— Son así. Non fago mal a ninguén. E quero ser a tua amiga.

FOLLA DE CARBALLO— ¡imposible!

ESPIÑA DE TOXO— ¿Por que...?

FOLLA DE CARBALLO— Porque non.

ESPIÑA DE TOXO— Eso non é razón.

FOLLA DE CARBALLO— Son unha señora
moi señoreada,
amiga do vento
e mais da xeadá
Eu estou no outo,
nun trono sentada.
¡Ti estás no chao
e non vales nada!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Pamplinas!

FOLLA DE CARBALLO— ¡Envexa! ¡Tesme envexa? A miña cór verde dalle que cavilar
ao azul do ceo, para que te envexes.

ESPIÑA DE TOXO— Eu non che teño envexa nen a tí nen a ninguén. E non me cambé
por nengunha follá de carballo.

FOLLA DE CARBALLO— ¡Que máis quixeras tí!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Presumida!

FOLLA DE CARBALLO— ¡Insúltasme! ¡Fáltasme ao respecto! ¡A min, que son unha Se-
ñora Folla de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO— Non che falto en nada. Non sexas enredosa e trapalleira. Eres tí,
que me tiras do xenio.

FOLLA DE CARBALLO— ¡Cala, famenta, que te esgano! ¡Ríllote cos meus dentes a
xeito de serra!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Que medo! ¡Astrévete, abusona!

(A FOLLA DE CARBALLO **bótase sobor da ESPIÑA DE TOXO.**
Saen da escea pelexando)

ESCURO

OTARANTZA— Halakoa naiz. Ez diot inori gaitz egiten. Eta zure adiskidea izan nahi dut.

HARITZOSTOA— Ez da posible!

OTARANTZA— Zergatik ez?

HARITZOSTOA— Haatik ez!

OTARANTZA— Hori ez da arrazoa!

HARITZOSTOA— Andereak andere
ni naiz andereño
lagun hartuak ditut
haize eta laino.
Goialdean igana
ia zeruraino
zu berriz arrastaka
arantza zareino.

OTARANTZA— Zozokeriak!

HARITZOSTOA— Bekaizkeria! Inbiria didazula! Neure kolore berdeak ez dio zorrik zeruaren urdinari, ixorrai!

OTARANTZA— Nik ez dizut inbiririk zuri, eta ez inori. Ez nuke neure burua haritzostobatenagatik aldatuko!

HARITZOSTOA— Horixe nahi zuk!

OTARANTZA— Haundiputza!

HARITZOSTOA— Iraindu egin nauzu! Errespetoa galdu behar al didazu? Niri, Haritzostoto andereñoa naizen honi!

OTARANTZA— Ez zaituz ezertan iraindu. Ez zaituzela berritsu eta nahastailea izan. Zeu zara, nire onetik ateratzen nauzuna.

HARITZOSTOA— Zaude isilik triputsa, lepoa egingo dizut eta! Ebaki egingo zaituz neure zerra-hortzekin!

OTARANTZA— Hau beldurra! Zatoz, zanpakari Hori!

(**HARITZOSTOA OTARANTZA**gana murgiltzen da. **Jokalekutik irteten dira borrokan**).

2

(Un GARDA leva presa cunha gran corda, esaxeradamente grande, a ESPIÑA DE TOXO)

GARDA— ¡Cala, que te mallo!

¡Mira que querer matar
e esfolar
á Follíña de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Perdoe, señor Garda! Eu non fixen nada malo. Foi ela quen me acometeu. ¡Xúrolle que non voltarei!

GARDA— Cousa máis cativa
endexamáis vin.
¡Eres unha espiña
feroz e ruin!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Non fixen nada malo! ¡Eu nunca me metín con ninguén!

GARDA— Agora, que te ves perdidíña, faste a mosca morta. Todas as espiñas espiñades.
¿É verdade ou non?

ESPIÑA DE TOXO— Eu non espiño a ninguén. Son boa e pacífica.

GARDA— ¿Si...? Imos ver, ¿Ti vas a misa...!

ESPIÑA DE TOXO— Non.

GARDA— ¿Cumples co precepto, pagas a contrivución e fuches ao servicio?

ESPIÑA DE TOSO— Non.

GARDA— ¿E aínda dices que eres boa?

ESPIÑA DE TOXO— Si. É que eu non son unha persoa, que non unha espiña.

GARDA— Logo, se eres unha espiña, eres mala.

ESPIÑA DE TOXO— ¡E dalle!

GARDA— ¡Sen faltar, eh! ¡Se me dá a gana, mexo por ti! Para eso son garda.

ESPIÑA DE TOXO— Si, señor Garda.

GARDA— ¡Andando! ¡Hala, imos a xunto do Xuez!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Teña piedade de min, que non fixen nada! O único que fixen foi defenderme.

GARDA— Todos os criminosos sodes uns caralavadas! ¡Se non vos coñecerei eu!
¡Arreando!

ESCURO

2

(ZAINDARI batek atxilotua darama OTARANTZA so-
ka haundi eta lodi batekin)

ZAINDARIA— Hago isilik, txikitu egingo haut bestela!
Haritzostoa
akatu
eta kimatu
nahi izan duela!
Gaiztoa!

OTARANTZA— Barka, Zaindari Jauna! Nik ez dut ezeren okerrik egin! Bera izan da era-
so didana! Hitz ematen dizut ez naizela gehiago ausartuko!

ZAINDARIA— Holako gauza zitalik
ikusi al duzue oraindik?
latza
eta garratza!
Arantza!

OTARANTZA— Ez dut ezeren okerrik egin! Ez diot inoiz inori eraso!

ZAINDARIA— Orain galdua ikusten dun heure burua eta koittauarena egiten dun. Aran-
tza guztiak urratzen dute, egia da ala ez?

OTARANTZA— Nik ez dut inor urratzen. Ona eta baketsua naiz.

ZAINDARIA— Bai...? Ikusagun, mezetara joaten al haiz?

OTARANTZA— Ez

ZAINDARIA— Agindutakoa betetzen dun, zergak ordaintzen ditun, soldaduzka egina dun?

OTARANTZA— Ez

ZAINDARIA— Eta hala ere ona haizela dion?

OTARANTZA— Bai. Ni ez bainaiz persona, ni arantza bat naiz.

ZAINDARIA— Beraz, arantza bahaiz, gaiztoa haiz.

OTARANTZA— Berriz!

ZAINDARIA— Lotsa gorde niri eh! Nahi badinat, txixa egingo dinat burutik behera! Ho-
rretarako naun zaindaria!

OTARANTZA— Bai, Zaindari jauna!

ZAINDARIA— Arin! Goazen Juezagana!

OTARANTZA— Erruki bedi nitaz, ezer egin ez dudan hontaz! Egin dudan bakarra, de-
fendatzea izan da!

ZAINDARIA— Kriminal guztiak zarete mihingainzuriak! Ezagutuko ez bazintuzket! Azkar!

3

(A **ESPIÑA DE TOXO**, **dediante do XUEZ**)

XUEZ— ¿Como te chamas?

ESPIÑA DE TOXO— Chámome Berenguela. O codeso é o meu padriño e a Xesta é a miña madriña. Aínda que non sei se será ao revés. A Xesta é o meu padriño e...

XUEZ— Eso non me interesa. Respóstame si ou non ao que che pregunto.

ESPIÑA DE TOXO— Si, señor Xuez.

XUEZ— Así que lle pegaches a Folla de Carballo, ¿eh?. Abusas de que eres unha espiña feridora. A probe Folla de Carballo non ten con que defenderse. E ti...

ESPIÑA DE TOXO— Eu, señor Xuer...

XUEZ— ¡Tí, calas! Eu son o Xuez e, polo tanto, o que fala. ¿Entendiches?

ESPIÑA DE TOXO— Si, señor Xuez.

XUEZ— Despóis de acometerlle ferozmente a infeliz Folla de Carballo aínda tés a caradura e a sinvergoncería de replicarme.

ESPIÑA DE TOXO— Eu non replicaba.

XUEZ— ¡Non, eh...? ¿E logo non me estás a replicar? ¡A min, que son o Xuez! ¡Aínda o negas! Estou perdendo a paciencia. E non me cabrees. Como me cabrees, heiche de dar para o cabelo.

ESPIÑA DE TOXO— Eu...¡Eu non fixen nada!

XUEZ— ¡Eres teimuda! ¡E aínda te astreves a mentir dediante de min! ¡Maleducada! ¡Larpeira! ¡Asesina!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Clemencia e perdón, señor Xuez!

XUEZ— Agora mudas de trécola porque te ves perdida. E faste moi homilde, moi tal e que sei eu.

Mesmo diante da Xusticia
obras con torta malicia
facéndote a inocente.

De momento
vou facer un escarmento
exemplar e competente
para exemplo de toda a xente.

(Queda breves instantes mudo e caviloso.)

Denantes de mandarte para a cadea, pagarás as atrocidades que cometeches; voute mandar a xunto do Alcalde para que che dea unhas leicións de cidadanía, a ver se sacamos algún proveito de tí, cousa que dubido.

3

(OTARANTZA JUEZAREN aurrean)

JUEZA— Nola dun izena?

OTARANTZA— Berengela dut izena. Laharra dut aitajauna eta otea amandrea. Baina ez dakit alderantziz ez ote den. Otea aitajauna eta...

JUEZA— Ardura gutxi niri horrek. Erantzun ezan bai ala ez galdetzen dinadanari.

OTARANTZA— Bai Juez jauna.

JUEZA— Jo egin hion beraz Haritzostoari ezta? Arantza urratzaile bat izanaz baliatzen haiz. Haritzosto gaixoak ez du zerekin defendatu. Eta hi...

OTARANTZA— Juez jauna, ni...

JUEZA— Hi isilik! Ni naiz Jueza, eta beraz, mintzo dena. Ulertzen?

OTARANTZA— Bai Juez jauna.

JUEZA— Haritzosto gaixoari ankerki eraso ondoren, oraindik ere badun kopetan azala niri aurka egiteko!

OTARANTZA— Nik ez diot aurka egin.

JUEZA— Ez eh? Eta zer dira orduan erantzunok? Niri, Jueza naizen honi! Ukatu egiten dun gainera! Pazientzia ahiitzen ari zait! Ez nazan kabreatu. Kabreatzen bannaun, astoarenak emango dizkinat!

OTARANTZA— Nik... nik ez dut ezer egin

JUEZA— Egoskorra haiz! Nire aurrean gezurretan ari oraindik! Malapartatua! Hostojalea! Erahilea!

OTARANTZA— Errukia eta barkamena, Juez jauna!

JUEZA— Orain berriz doinuz aldatzen dun heure burua galduan ikusita. Eta humilarena egiten dun, zerarena eta nik ahal dakit. Justiziaren aurrean ere azpizjiko zara ari inunzentearena eginez nire aburuan. Sarri eta larri egin dezagun zentzagarri Otarantzaren buruan.

(Mutu eta pentsakor gelditzen da apur batean)

Kartzelara igorri aurretik, egindako izugarrikeriak ordaindu beharko ditun. Alkateagana igorriko haut jendetasun ikasgaiak eman diezazkinan, ea probetxurik ateratzen dugun higandik, ez dut uste baina.

4

(A ESPIÑA DE TOXO, diante do ALCALDE)

ALCALDE— Eu son o Alcalde
dono da alcaldía.
E se quero déixote
sen cidadanía...
E ademáis, expúlsote da cidade.

ESPIÑA DE TOXO— Si, señor Alcalde.

ALCALDE— S me peta, mándote poñer fóra do meu termo municipal, concello ou axuntamento, como prefiras.

ESPIÑA DE TOXO— Si, señor Alcalde.

ALCALDE— Imos ver ¿Ti estás no censo?

ESPIÑA DE TOXO— Si, señor Alcalde. Estou censada como ben rústico.

ALCALDE— Ai, logo ben. ¿Pagas o alcantarillado?

ESPIÑA DE TOXO— Non señor Alcalde

ALCALDE— ¡E a recollida da porcallada?

ESPIÑA DE TOXO— Non, señor Alcalde.

ALCALDE— ¿E a baixada de canalóns?

ESPIÑA DE TOXO— Non, señor Alcalde.

ALCALDE— ¿E a subida de fumes e a baixada de choivas?

ESPIÑA DE TOXO— Non, señor Alcalde.

ALCALDE— ¡Non, señor Alcalde; non, señor Alcalde! ¡Que non nen que puñetas! ¡O que eres ti é unha indeseable!

ESPIÑA DE TOXO— É que eu non teño casa nen ando pola cidade. Servidora vive no monte.

ALCALDE— O que eres ti é unha anarquista, unha separatista, unha vagamunda, unha drogada, unha espiña de mal vivir, unha pericona. Eso é o que eres.

ESPIÑA DE TOXO— Eu, eu...

ALCALDE— (**Sae da escea a berros**). ¡Señor Recaudador! ¡Veña cobrarlle os trabucos a esta Espiña Rebelde!

4

(OTARANTZA ALKATEAREN aurrean)

ALKATEA— Herri hontako Alkatea naiz
 herritarren izugarri
 makil zuzenez ordenan daukat
 hemen kale ta baserri.
 Halako prenda ikusi eta
 kaskoan zait niri jarri
 ez ote dugun askozaz hobe
 herritik kanpo igorri.

OTARANTZA— Bai Alkate jauna.

ALKATEA— Nahi izanez gero, neure herri, kontzeju edo udalaren mugaz kanpo igorriko haut.

OTARANTZA— Bai Alkate jauna.

ALKATEA— Ikusagun, erroldan al hago?

OTARANTZA— Bai Alkate jauna. Basa-ondasun bezala nago erroldan.

ALKATEA— Ederki orduan. Estolda zerga ordaintzen?

OTARANTZA— Ez Alkate jauna.

ALKATEA— Eta zabor bilketa?

OTARANTZA— Ez Alkate jauna.

ALKATEA— Eta teilatu-hegalpearena ordaintzen?

OTARANTZA— Ez Alkate jauna.

ALKATEA— Eta hodibideak?

OTARANTZA— Ez Alkate jauna.

ALKATEA— Eta ke-irteerak eta euri-ixurkiak?

OTARANTZA— Ez Alkate jauna.

ALKATEA— Ez Alkate jauna, ez Alkate jauna! Zer ez eta ze azakirten! Nazkagarri bat, horixe da haizena!

OTARANTZA— Ez baitut etxerik eta ez bainaiz kalean bizi. Mendian bizi nauzu.

ALKATEA— Anarkista bat, horixe da hi haizena, separatista bat, alproja bat, drogazale bat, bizimodu txarreko arantza bat, urdanga bat. Horixe, haizena hi.

OTARANTZA— Ni...ni...

ALKATEA— (Jokalekutik irteten da oihuka). Zergaketari jauna! Zergaketari jauna! Zatoz zergak kobratzera Arantza Errebelatu honi!

5

(RECAUDADOR e ESPIÑA DE TOXO)

RECAUDADOR— Son Recaudador
da Recaudación.
¡Encho a miña bolsa
e o meu blusón!

Recaudo diñeiro
contante e cabal,
sexa de papel
ou sexa metal.
Quero que me pagues
todos os trabucos.
¡Conmigo non valen
nen mañas nen trucos!

ESPIÑA DE TOXO— Eu non teño diñeiro.

RECAUDADOR— ¡Non, eh...?

ESPIÑA DE TOXO— ¡É non téis quen cho preste?

ESPIÑA DE TOXO— Non

RECAUDADOR— ¡Non téis un eido, unha navalla, un dente de ouro, unha camisa, unha entrada de fútbol...?

ESPIÑA DE TOXO— Non, non teño nada.

RECAUDADOR— ¡Non é posible! Teño que cumprir coa miña obriga e cobrarche os trabucos e impostos ademáis dos recargos. Pro, ¿non téis nada de nada? ¡Cavilao ben!

ESPIÑA DE TOXO— O único que teño é o marelo das miñas frores. Agora non dispoño de nengunha. Teño que agardar que chegue a Primavera.

RECAUDADOR— ¡Que pecado! ¡Que herexía meirande! ¡O marelo das frores non vale nada! ¡Que herexía! ¡Teño que chamar polo Crego para que esconxure a esta herexe!

(Sae da escea berrando)

¡Señor Crego, señor Crego!

ESCURO

5

(ZERGAKETARIA eta OTARANTZA)

ZERGAKETARIA— *Zergaketaria naiz
zergak jasotzeko
poltsa haundituta
ondo gizentzeko.
Txanponak biltzen ditut
xoxa ta ontzako
papera nahiz metala
hartzen da ontzako
dena berdin zako
guztia poltsako
baina ez niretzako
alkatearentzako
zergaketaria
diru-kobrantzako.*

OTARANTZA— *Nik ez dut dirurik.*

ZERGAKETARIA— *Ez eh?*

OTARANTZA— *Ez.*

ZERGAKETARIA— *Utziko dinanik ere ez al dun?*

OTARANTZA— *Ez.*

ZERGAKETARIA— *Ez al dun baratzaren bat, alkandoraren bat, futbol sarreraren bat...?*

OTARANTZA— *Ez, ez dut ezer.*

ZERGAKETARIA— *Ez da posible! Nire betekizuna bete behar dinat, eta kobratu behar dizkinat zergak eta petxak, eta gainera gehigarria. Baina, ez al dun ezer ere? Pentsa ongi.*

OTARANTZA— *Daukadan gauza bakarra neure loreen horitasuna da. Orain ez dut bate-re. Udaberria heldu arte itxaron behar dut.*

ZERGAKETARIA— *Hau bekatua! Hau herejiaren haundia! Loreen horitasunak ez du ezer balio! Nolako herejia. Apaizari behar diot hotsegin hereje honi konjuroak egin diezazkion!*

(Jokalekutik irteten da oihuka)

Apaiz jauna, apaiz jauna!

6

(O CREGO e A ESPIÑA DE TOXO)

CREGO— ¡Oh Espiña de Toxo
á que ollo con noxo
no poder do mal,
no lume infernal,
baixo a pouta de Belial!
¡Espello de concupiscencia,
tulla de incontinencia,
celeiro do pecado
que vas contra o mandato
sementando a guerra
pola extension da terra!
¿ven
a cen
polo camiño do ben!
¡AMEN!
Di: ¡AMEN!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Amén!

CREGO— ¡Máis forte, máis forte!

ESPIÑA DE TOXO— (a berros). ¡Amén, amén, amén!

CREGO— Verdadeiramente, esta Espiña de Toxo ten o Demo metido no corpo! ¡Arrenégote, Satanás! ¡Dios me lo perdone, Señor! ¡Salva sea la parte! ¡Amén, amén!

ESCURO

6

(APAIZA *eta* OTARANTZA)

APAIZA— *Oh, Otarantza,
nazkaz nator higanantza,
infernuko garretan
gaiztakeriaren aparretan
Belialen atzaparretan!
Konkupiszentzia dun izpilu
inkontinentzia grilu,
bekatuari eutsi,
mandamentuak hautsi,
sasia sutu behar
mundu osoan zehar!
Hator
jator
hona onbidea hemen!
AMEN!
Esan: Amen!*

OTARANTZA— *Amen!*

APAIZA— *Ozenago, ozenago!*

OTARANTZA— *(Oihuka) Amen, amen, amen!*

APAIZA— *Egia esan, Otarantza honek deabrua du soinean! Madarikatzen haut Satanas!
Jainkoak barka Jauna! Salbu-eta! Amen, amen!*

ILUNPEA

7

(O GARDA leva a ESPÍÑA DE TOXO atada polo pescozo cunha gran corda)

GARDA— ¡Arrea! Estou desexando perderte de vista e deixarte xa dunha vez nun lugar seguro.

ESPIÑA DE TOXO— Non tires tanto, que me mancas.

GARDA— ¡Estache ben merecido! ¡Todo é pouco! ¡Pérdense as do aire!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Eu non fixen nada!

GARDA— ¡Xa coñezo esa trécola! Imos, que non teño tempo que perder. Teño que ir beber as miñas cuncas ao Carrazús, ao Blusas, ao Arañeira, a onde me pete...

ESPIÑA DE TOXO— A moitos lugares vas.

GARDA— É que teño moita sede

ESPIÑA DE TOXO— O que che pasa é que eres un bébedo.

GARDA— ¿Eu un bébedo...? ¡Mide as tuas palabras, que son unha autoridade!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Que máis quixeras! Se me deixas fuxir, douche un bocoi de viño.

GARDA— ¡E onde o tés?

ESPIÑA DE TOXO— Agora non o teño. Daríacho así que me deixaras fuxir.

GARDA— Olla que eres lista. ¡Andando para a cadea!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Eu non fixen nada! ¡Eu son inocente!

GARDA— (Cantando como fan os nenos.)

¡A Espiñiña é inocente!
¡Inocente
como un nabo da semente!

ESCURO

7

(ZAINDARIAK OTARANTZA *lepotik lotua darama so-
ka lodi batekin*)

ZAINDARIA— Bizkor! Bègi bistatik izkutatuko ahal haiz! Leku seguruan utzi nahi haut!

OTARANTZA— Ez tira horrenbeste, akatu egingo nauzu.

ZAINDARIA— Merezia dun! Dena ere eskas dun! Airerik gabe geratuko ahal haiz!

OTARANTZA— Nik ez dut ezer egin!

ZAINDARIA— Ezagutzen dinat kopla hori! Goazen, denbora ez da alferrik galtzekoa! Carrazúa, Blusas eta Arañeira-ra joan behar dut neure katiluak edatera...

OTARANTZA— Leku askotara zoaz.

ZAINDARIA— Egarrri haundia baitaukat!

OTARANTZA— Mozkor galanta zu!

ZAINDARIA— Mozkorra...? Kontu hitzokin, agintaria naiz ni gero!

OTARANTZA— Horixe nahi zuk! Ihes egiten uzten benauzu, kupela bete ardo emango dizut!

ZAINDARIA— Eta non daukazu?

OTARANTZA— Orain ez daukat. Ihes egiten utzi orduko emango nizuke.

ZAINDARIA— Azkarra haizela horratikan! Mugitu kartzelarantz!

OTARANTZA— Nik ez dut ezer egin! Ni inuzentea naiz!

ZAINDARIA— (Umeak bezala kantari)

Otarantza inuzente!

Inuzente

txakurrak buztana tente!

ILUNPEA

8

(A ESPIÑA DE TOXO co CARCELEIRO)

CARCELEIRO— (**Pechando a ESPIÑA DE TOXO na cadea.**)

¡Eu son o Carceleiro
da Cadea Principal!
¡O que custodia ao rateiro,
ao ladrón e ao criminal!
Por pericona e boa prea,
España tola e ruín
¡tés cen anos de cadea
ben gardadiña por min!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Non entendo nada! ¡Eu non me metín con ninguén! ¡A ninguén lle faltei! ¡Que inxusticia máis grande! (**Rompe a chorar e a saloucar.**)

CARCELEIRO— ¡Agora choras! ¡Non chorabas cando lle acometeches a Folla de Carballo! ¡Larpeira! ¡Asesina! Estarás na cadea deica que che se pudran os ósos. ¡Vas botar cen anos e un día nesta cadea!

ESPIÑA DE TOXO— ¡Non hai xusticia! ¡Eu non lle acometín a Folla de Carballo nen a ninguén! ¡Son de natural pacífico!

CARCELEIRO— ¡Ainda téis que decir, desvergoñada! ¡Anarquista! ¡Dexenerada! ¡Separatista! Intentabas esborrallar a Cultura e a Civilización. Mentícheslle ao Xuez, bulrácheste do Crego, non respetaches ao Señor Alcalde, négaste a pagar impostos e trabucos. ¡E dices que non fixeches nada! Menos mal que para algo estamos os gardas e carceleiros.

ESPIÑA DE TOXO— ¡Eu digo a verdade! ¡Non hai dereito ao que facedes comigo!

CARCELEIRO— (**Asegurándose de que está todo pechado, revisando os candados.**) ¡Aí quedas presa e ben presa, atada e ben atada! Eu vou botar un sustado cos meus compadres os gardas! ¡Ha, ha, ha!

ESCURO

8

(OTARANTZA *eta* KARTZELAZAINA)

KARTZELAZAINA— *Kartzelazaina naiz ta
hemen dut Arantza
kriminal ta lapurra
hartzen diot antza.
Gaiztakeriara du
egina balantza
ehun urteko itzala
juezaren bengantza.*

OTARANTZA— *Ez dut ezer ulertzen! Nik ez diot inori eraso! Ez diot inori gaitzik egin!
Ze injustizia haundia! (Negar zotinka hasten da)*

KARTZELAZAINA— *Orain negarrez! Ez huen negar egiten Haritzostoari eraso hionan-
nean! Hostojalea! Erahilea! Hezurak usteldu arte egon beharko dun kartze-
lan! Ehun urte eta eguna jo beharko ditun kartzela honetan!*

OTARANTZA— *Ez dago justiziarik! Nik ez nion ez Haritzostoari ez inori eraso! Izatez
naiz baketsua!*

KARTZELAZAINA— *Oraindik ere badun etorria, lotsagabe horrek! Anarkista! Ustelkia!
Separatista! Kultura eta Zibilizazioa nahi hituen desegin! Gezurra esan dion
Juezari, trufa egin dion Apaizari, ez dun Alkate jauna errespetatu, ez ditun
ordaindu nahi izan zergak eta petxak. Eta ezer egin ez dunala dion! Eskerrak
zer edo zertarako gaudela guardak eta kartzelazainok!*

OTARANTZA— *Nik egia diot! Ez dago eskubiderik nirekin zer ari zareten egiten!*

KARTZELAZAINA— *(Dena itxia dagoela aztertuz, zerrailak ikusmiratuz) Hor gel-
ditzen haiz preso, preso eta lotua, ederki lotua halare! Jo dezagun musaldi
bat guarda lagunekin! Ha, ha, ha!*

ILUNPEA

9

(**ESPIÑA DE TOXO na cadea. Logo, o ESPRITO DO MONTE. A ESPIÑA DE TOXO asomando por unha fiestra, aínda que grande, chea de reixas e de barrotos moi grosos.**)

ESPIÑA DE TOXO— ¡Ai de min! ¡Ai de min, que son perdiña! ¡Levo cadea para anos e anos! ¡Aquí, detrás destas reixas, destes ferros irei esmorecendo pouco a pouco, murchándome, sen esperanza de voltar a ollar a luz do sol! (**Chora e salouca.**)

ESPRITO DO MONTE— Espiña de Toxo, Espiñiña de Toxo, Berenguela. ¡Berenguela!

ESPIÑA DE TOXO— ¿Quen me chama?

ESPRITO DO MONTE— Son eu. O Espírito do monte, que veño por ti. ¿Non me recoñeces?

ESPIÑA DE TOXO— ¡Claro que te recoñezo! ¿Mais, como poderei fuxir?

ESPRITO DO MONTE— Teño poder para eso e para moito máis. Para eso eu son espírito.

ESPIÑA DE TOXO— ¡E non darán conmigo?

ESPRITO DO MONTE — Non teñas medo. Os teus perseguidores nada poderán contra ti nen contra min. Fóra do asfalto, eles non son ninguén.

ESPIÑA DE TOXO— Non te fíes. Teñen todo medido, espiado, retratado, catastrado, contabilizado, apuntado nuns libros.

ESPRITO DO MONTE— Eu levareite á bouza máis perdida. Ao monte máis soedoso. Alí terás por compañeiras ás nubes que pasan, aos animais ceibes, aos aires puros e vagamundos. Alí serás ceibe.

(**O ESPRITO DO MONTE sopla, e caen esborrallados os muros da cadea**)

ESPIÑA DE TOXO— (**Dando brincos**) ¡Ceibe! ¡Ceibe! ¡Ceibe!

ESCURO

9

(OTARANTZA *kartzelan*. Gero, MENDIAREN IZPIRITUA. OTARANTZA *leiho haundi baina hagaz eta burdinez jositako batean ageri da*).

OTARANTZA— *Ai ene! Ai ene, galdua naiz! Kartzela daukat urte eta urtetarako! Hemen, haga hauen atzean, burdin hauen atzean ahuldu egingo naiz apurka, zimelduko, eguzkiaren argia berriro ikusteko esperantzarik gabe! (Negar eta zotin).*

MENDIAREN IZPIRITUA— *Otarantza, Otarantza! Berengela, Berengela!*

OTARANTZA— *Nork hotsegin dit?*

MENDIAREN IZPIRITUA— *Ni naiz. Mendiaren Izpiritua, zure bila natorrena. Ez al nauzu ezagutzen?*

OTARANTZA— *Ezagutuko ez ba! Baina, nola egingo dut ihes?*

MENDIAREN IZPIRITUA— *Horretarako eta beste askotarako ere badaukat nik ahalmena. Zerbaitetarako naiz izpiritu bat.*

OTARANTZA— *Eta ez al naute topatuko?*

MENDIAREN IZPIRITUA— *Ez beldur izan. Zure bilatzaileek ez dute ezer ahalko ez zure eta ez nire aurka. Asfaltotik kanpo, ez dira ezer.*

OTARANTZA— *Gutxi fida. Dena daukate neurtua, barrendatua, argazkiratua, katastratua, kontabilizatua, liburutan hartua.*

MENDIAREN IZPIRITUA— *Basorik izkutuenera eramango zaitut. Mendirik bakartienera. Han hodei iheskorak izango dituzu lagun, animalia libreak, aire garbi eta ibiltariak. Han librea izango zara.*

(MENDIAREN IZPIRITUAK *haize eman eta lur jotzen dute kartzelako paretek*).

OTARANTZA— (*Jauzika*) *Librea, librea, librea!*

ILUNPEA

AUTO DO MAIO ESMAIOLADO

MAIATZA ZORABIATUAREN PASTORALA

Manuel María

Outra práctica deste día é erguer na praza do povo, como se fai en Laza, un árbore que rouban —roubo ritual— ao veciño que o teña máis outo e lanzal. O de Laza, medido por min en 1.953, tiña 20 metros de altor. Acostuman ir buscalo ás doce da noite do 2 de maio. Ao carro de bois aprétanlle os cuños pra que cante ben i entran no povo con gaita e gran algeirada de aturuxos e ergutíos.

A festa de Santa Cruz de Laza... ten cinco compoñentes: o **Maio** que se ergue na praza, **Adán e Eva**, **Sacrificio de Isaac**, **Danza e loita de mouro e cristián**. O **árbore de Maio** queda xa descrito; o **Adán e a Eva** son un individuo de certa idade e unha bélida moza, escollidos polos maordomos da festa coa obriga de gardar sagredo. O día 3 a música e os danzantes van a buscar o **Adán, Eva, Isaac, Abraham e Anxo**, que figran na procesión. A **Eva**, con manto branco enfeitizado de frores, leva roca con estriga de liño e unha cesta de laranxas; o **Adán** un sachó ao lombo. Iste, na procesión pretende facer rir a **Eva**; os danzantes van bailando diante do Cristo. Na praza celébrase o **Sagrifizo de Isaac** e, fronte a eirexa, a loita do mouro e cristián.

...O **Maio** e o **Adán e a Eva** son ingredientes axustados ao cirimonial cristián, que constituíen craras supervivencias de ritos agrarios. O **Adán e a Eva, rei e raíña de Maio**, simbolizan o espírito da vexetación á que tenden a agrelar...

O **Sagrifizo de Isaac** é unha representación de aboengo meieval...

Xesús Taboada Chivite.
Etnografía Galega. Vigo, 1.972.
Páxs. 67-68-69.

Egun horretako beste ohitura bat herriko plazan zutitzea da, Laza-n egiten den bezala, luzeena eta tenteena daukan auzoari ebatsitako -ebasketa rituala- arbola. Lazakoak, neuk neurtua 1953an, 20 metro zuen luzean. Maiatzaren bian joaten ohi dira bila, gaueko hamabietan. Negar egin dezan, galgak estutzen dizkiote idi gurdia eta gaita doinuan sartzen dira herrian, zantzo-irrintzika.

*Lazako Gurutze Santuaren festak... bost osagarri ditu: plazan zutitzen den **Maiatza, Adan eta Eba, Isaaken Holokaustoa, Mairua eta Kristauaren arteko dantza eta borroka. Maiatz-arbola** deskribatua dago; **Adan eta Eba** gizonezko adin xamartu bat eta neska eder bat dira, festako maiordomoek hautatuak sekretupean gordetzeko baldintzarekin. Hirugarren egunean musika eta dantzariak **Adan, Eba, Isaak, Abraham, eta Aingeruaren** bila doaz, prozesioan datozelarik. **Eba**-k, kapa zuri lorez edertuarekin, gorua darama liho matazarekin eta saski bat laranja; **Adan**-ek zaku bat bizkarrean. Honek, prozesioan, farre eragin nahiko dio **Eba**-ri; dantzariak jauzika doaz Kristoren aitzonean. Plazan **Isaaken Holokaustoa** ospatzen da, eta elizaurrean, mairuaren eta kristauaren gatazka.*

*...**Maiatza eta Adan eta Eba** kristau zeremonialari erantsitako osagarriak dira, nekazari ritoren hondakin garbiak. **Adan eta Eba, Maiatzeko errege-erreginak**, loratzera datorren naturaren izpirituaren irudiak dira...*

***Isaaken Holokaustoa** erdiaroko jatorria duen irudikatze bat dugu...*

Xesús Taboada Chivite
Etnografía Galega. Vigo, 1972
Páxs. 67-68-69.

(A escea representa o rueiro dunha aldea galega dos nosos días en terras ourensás. Dediante do que figuren ser casas haberá unhos tallos ou sentadoiros pequenos que o director pode utilizar cando conveña. O decorador ten de percurar non caer nunha reprodución fidel ou «realista». Abonda con que o decorado suxira unha aldea.

A dereita do espetador haberá un pequeno taboado pra representar, ó seu tempo, a PANTOMOMA que se dirá.

Ó començar a acción o esceario terá que estar medianamente iluminado. A iluminación débese cuidar ó máximo nesta peza. O bo senso do director xa saberá como hai que xogar coas luces e cando.

Escoitase unha música ó lonxe. A música será leda e movida.

Ós poucos intres de soar a música aparecen polo patio de butacas, dende onde haberá unha rubida ó esceario, un fato de MOZAS e MOZOS que se encamiñan cara á escea.

A vestimenta que usarán os ACTORES convén que sexa convencional, de moitas córes, e que algunhos dos ACTORES usen zocos, aínda que non é comenente abusar deste recurso.

Os ACTORES entrarán bailando e cantando e facéndolles garatuxas ós espeutadores. Logo irán rubindo ó esceario onde rematarán de cantar estas estrofas, as que doadamente se lles pode axeitar unha música popular):

Xa chegou o Maio,
o Maio maieiro.

Xa chegou o Maio
moi ledo e riseiro

Xa chegou o Maio,
o Maio maiolo.

Xa chegou o Maio
e non ten miolo.

Xa chegou o Maio,
o Maio maián.

Xa chegou o Maio
pra ver que lle dan.

Xa chegou o Maio
coberto de frores.

¡Abaixo tristuras!

¡Qué morran as dóres!

(Varios ACTORES ó chegar ó esceario poden saír polos laterales i aparecer de novo, seguidamente, polas portas das casa que se figuran no decorado.

Os ACTORES petan nas portas das casas. Os VECIÑOS van asomando con curiosidade. Os ACTORES, mentras van petando polas portas, cantan):

Xentiñas deste lugar,
chegou o Maio frofido,

(Jokalekuak gaur egungo Ourenseko auzo baten kaleak irudikatzen ditu. Etxe-irudizkoen aurrean aulki edo eserleku txipi batzuk izango dira, zuzendariak irizten dionean erabili ahal izango dituenak. Dekoratzaillea ahaleginak saiatuko da irudikatze zehatz edo «realista» bat ez egiten. Aski da dekoratua auzo bat izatea.

Ikusleagandik eskuin oholatza txipi bat egongo da, behar denean, esango den PANTOMIMA jokatzeko.

Jokaldia hastean jokalekuak hainbestean egon behar du argitua. Argia ezin gehiago zaindu behar da pieza honetan. Zuzendariaren zuhertasunak jakingo du noiz eta nola jokatu behar den argiekin.

Musika entzuten da urrun. Musikak alai eta arina behar du.

Musika somatuta laister, jokalekurainoko igankai bat izango duen butakategian NESKA-MUTIL talde bat ageri da, jokalekuari buruz etorki.

JOKALARIEK erabiliko duten jazkera konbentzionala izatea komeni da, koloreduna, eta zenbait JOKALARIK eskalaproinak eramatea, baliagarri honetaz soberasko profitatzea komeni ez bada ere.

JOKALARIAK dantzari eta kantari sartuko dira eta keinuak eginez ikusleei. Gero jokalekura igan eta koplak hauek kantatuko dituzte, herri musika sinple bat gainera dakiekeelarik).

*Heldu da Maiatza
Maiatza udaberri
Heldu da Maiatza
kantu eta irri.*

*Heldu da Maiatza
hilabeteko
Heldu da Maiatza
burugabeko.*

*Heldu da Maiatza
Maiatz maiatzeko
limosna guztiak
pozik eskertzeko.*

*Heldu da Maiatza
Heldu da lorea
Utikan tristura
eta dolorea!*

(JOKALARI batzuk, jokalekura igandakoan, alboetatik irten eta berriro sar litezke dekoratua ageri diren etxeen ateetatik.

JOKALARIEK etxeetako ateetan jotzen dute. AUZOAK zer ote den ageri dira leihoetan. JOKALARIEK kantari dihardute ate-joka)

*Maiatzak dakar orria
jaiki herritar noblia*

ímolo a ir percurar.
que sexa ben recibido.
Chegou o Maio frocido,
chegou Maio froleado,
de follas verdes vestido,
de branca frol coroado.

VECIÑA PRIMEIRA— (Asomando pola porta da súa casa). ¿Qué barullo é este?.

VECIÑO PRIMEIRO— (Tamén asomando por derriba da porta). Non deixades a
ún en paz. ¡Estaba recontando os meus aforros! ¡Que Maio nin qué farrapos
de gaita!.

VECIÑA TERCEIRA— ¡A mín deixádeme dormir! Despóis de traballar todo o día boa
gana teño de troula.

VECIÑA SEGUNDA— ¡Imos aló! ¡Imos aló todos! ¡Imos percurar o Maio!

VECIÑO PRIMEIRO— ¡Agardade un bocadiño! ¡Vou agachar ben agachadiños os meus
aforros! ¡E vou botar unha chaqueta por derriba do lombo que a mín o serau
sempre me magoou moito! ¡Non sexa que por derriba de perder o tempo
vaia ganar un bo costipado!

UN ACTOR— ¡Imos polo Maio!

OUTRO ACTOR— ¡Percuraremos un fermoso piñeiro! ¡Xa lle teño botado o ollo a ún!

VECIÑO PRIMEIRO— ¡Como vaiades polo meu piñeiro da Bouza Bella, córrovos a
tiros! ¡Lacazás! ¡Cómo me chamo Abrahám Marzán que o fago! Irei con eles
pra que non vaian polo meu piñeiro. Hai que estar en todo. Non se pode
ún descoidar en cousa ningunha. Non hai máis que raspifeiros.

UN ACTOR— ¡Tacaño!

OUTRO ACTOR— ¡Amarrado! ¡Usureiro! ¡Facareño!

OUTRO ACTOR— ¡Famento de Satanás!

DIVERSOS ACTORES— ¡Imos polo Maio! ¡Qué cale o fomento!

**(Salen polas portas algunhos VECIÑOS ós que se xuntan os ACTORES que
xa están no escaerio. Van cantando):**

Imos polo Maio,
Maio mioleiro;
polo Maio maio,
o Maio maieiro,

(A escea queda valeira por unhos intres brevísimos.

Pola banda contraria a que saíron os ACTORES voltan aparecer novamente.

Con eles ven o MAIO que queda na mitade da escea.

goazen Maiatzaren bila denok
dadila ongi etorria.

Maiatzak dakar hostoa
bertako ta auzokoa
hostoz egina dauka jantzia
lozez egina koroa.

LEHEN AUZO EMAKUMEZKOA— (Bere etxeko atean ageri). Ze iskanbila da hau?

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— (Atearen goialdean ageri). Ez duzue bat pakean uzten! Nire aurrezkiak zenbatzen ari nintzen! Ze Maiatza eta ze panderu larru!

HIRUGARREN AUZO EMAK— Niri utz iezadazue lo egiten! Egun osoan lanean arituta gero gogo ederra daukat nik erromeritarako!

BIGARREN AUZO EMAK— Goazen bertara! Goazen bertara denok! Goazen Maiatzaren bila!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Itxaron apur bat! Gorde ditzadan ongi gordeak neure aurrezkiak! Eta har dezadan jaka bat bizkarrean, gaueko ihintzak mankatu egiten nau eta. Gaua alferrik galdu eta ez ahal dut kostipatu eder bat harrapatuko!

JOKALARI BAT— Goazen Maiatzaren bila!

BESTE JOKALARI BAT— Pinu eder bat bilatu behar dugu. Badiat bat begiz jota!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Nire Bouza Bellako pinuaren bila baldin bozoazte, ti-roka erasoko dizuet. Alferrontziok! Abraham Marzan naizen bezalaxe egingo dudala! Beraiekin joango naiz neure pinuetara joan ez daitezten. Denari erne egon beharra dago. Ezin liteke bat ajolagabetu ezertan ere. Harraparia besterik ez dago.

JOKALARI BAT— Zekena!

BESTE JOKALARI BAT— Esku-etsia! Lukurreroa! Labanaria!

BESTE JOKALARI BAT— Satanas gosetua!

ZENBAIT JOKALARI— Goazen Maiatzaren bila! Isil dadila goseti hori!

(Zenbait AUZO ageri dira ateetatik eta jokalekuan dauden JOKALARIEKIN bil-tzen dira. Kantari doaz):

Goazen Maiatzari
agur egitera
Maiatzari denok
irtenik bidera.

(Jokalekua hutsik gelditzen da une batean.

JOKALARIAK irten diren beste aldetik ageri dira berriro. Beraiekin jokalekua-
ren erdian gelditzen den MAIATZA dator.

Fai de MAIO un actor que xa ha de estar preparado. Ven coroado de froles. Vestirá unha túnica longa, a que trai prendida follas de figueira, fiunchos, ramallos de loureiro, espadanas. Compre que a súa vestimenta teña moito colorido e vistosidade e que non lle trabe os movementos.

O MAIO queda na metade da escea ollando ó público, inmóvil.

Os ACTORES bailan collidos da mau e facendo corro ó redor do MAIO, mentras cantan):

Eiquí está o Maio,
o Maio amaiado
no medio do povo
moi aqueloutrado.

Eiquí está o Maio
co seu poderío
líbranos do trono
e do señorío.

Eiquí está o Maio
pra nos liberar
do que é abusón
ou quere abusar.

Eiquí está o Maio,
o Maio maión
pra tirar trabucos
e a contribución

Eiquí está o Maio
bo e bailador,
jél é noso amigo,
noso salvador!

Eiquí está o Maio
da nosa ledicia
¡trainos a beleza,
faranos xusticia!

Hanos de librar
de xente cativa.
¡Viva o noso Maio!
¡Viva, viva, viva!

(O MAIO comenza a bailar no medio do coro e remata na roda mentras canta):

Eu non quero maias,
nin nada pra mín.
¡Só quero librarvos
de xente ruín

*MAIATZA*rena prestatua egon behar duen jokalaria batek egiten du. Lorez ko-roatua dator. Tunika luze bat du soinean, eta hari itsatsiak pikondo hostoak, miru-belarrak, erramu adaskak, ezpata-belarrak. Beharrezkoa da jantziak bizitasuna eta ikusgarritasuna izatea eta mugimenduak ez tratatzea.

MAIATZA jokalekuaren erdian gelditzen da ikusleei begira, geldirik.

JOKALARIEK eskutik helduta dantza egiten dute eta *MAIATZA*ren inguruan eraz-tuna egiten dute, kantari):

*Hemen da Maiatza
Maiatza zoroa
herria du plazan
bildua osoa.*

*Hemen da Maiatza
libra gaitzala
Jauntxo ta markesak
jipoi ditzala.*

*Hemen da Maiatza
gu libratzeko
zanpatzaileari
hautsa astintzeko.*

*Hemen da Maiatza
denok alaitzeko
zergak eta petxak
betiko kentzeko.*

*Hemen da Maiatza
alaitzailea
zu zaigutu gure
salbatzailea.*

*Hemen da Maiatza
gure laguna
zu zaitugu orain
zuzentasuna.*

*Gaiztoa jipoitu
badaki nola
Goratu Maiatza
Gora, gora, gora!*

(MAIATZA dantzari hasten da eraztunaren inguruan eta itzulia burutzen du kantatuz):

*Ez dut nik ezer nahi
ezertxo ere nik
libratzeko nator
gaizto jendetik!*

(Respostan tódolos ACTORES):

Hanos de librar
de xente cativa.
¡Viva o noso Maio!
¡Viva, viva, viva!

(O MAIO fai mutis.

Os actores que quedan no esceario van polas casas a recoller as MAIAS. Esta escea pódese facer soio coa mímica. Según os ACTORES van percorrendo as casas cantan estas cancións tradicionais):

Deánolas maias,
señora María,
deánolas maias
do fondo da criba.

Deánolas maias,
señor capitán,
deánolas maias
da ucha do pan.

Deánolas maias,
señor coronel,
deánolas maias
da ucha do mel.

Cantarán o Maio,
cantarano ben,
cantarán o Maio
pró ano que vén.

(Ó rematar de cantar, os ACTORES quedan espaxados polo esceario, contra ós decorados. Un deles deixará o saco, no que foron recollendo as MAIAS, ben visíbel mais sin que cause estorbo.

Aparece o MAIO con EVA e ADÁN ós que traxerán collidos da mau.

EVA vestirá unha túnica branca, longa deica ós pés. Levará o cabelo solto e moi rizo —usará peluca— esaxeradamente rizo, cinguido dunha diadema de tres fíos de pérolas, entretendida con froles de azhar. Portará unha roca e, no brazo esquerdo, un queipiño con mazás grandes ou, no seu defeuto, laranxas.

ADÁN estará traxeadado cunha túnica branca que lle chegará deica máis abaixo dos xionllos e nas mangas levará presas follas de figueira. Cobre a cabeza cun pucho grande, cónico, dobrado pra diante, cunha bolra que lle caerá sobor da fronte. Levará unha eixada ó lombo.

O MAIO, na metade do esceario, dirixese ós ACTORES i ó PUBLICO coas seguintes palabras):

(JOKALARI guztiek dute erantzuten):

Gaiztoa jipoitu
badaki nola
Goratu Maiatza
Gora, gora, gora!

(MAIATZAK mutis egiten du.

*Jokalekuan gelditzen diren jokalariai etxez etxe abiatzen dira opari bila (Mayak).
Jokaldi hau mimika hutsez egiten ahal da. JOKALARIEK, etxeak bisitatuz doaze-
la, herri kanta hauek dituzte kantatzen):*

Jostorratza ta haria
Etxekoandre Maria
limosna eske hemen daukazu
herri hontako gazteria.

Ezpata zuzen liraina
Etxekojaun kapitaina
Pozikan hartuko genizuke
txantxilako esnegaina.

Horra hor goian xagua
Haren guardian katua
Koronel jaunaren urdaiekin
bete behar dugu zakua.

Kanpai ustela isilik
Hemen ez dago dirurik
Bizkar gaineko zakua ere
zorriz daukagu beterik.

(Kanta burutzean, JOKALARIAK gelditzen dira jokalekuan, dekoratuen kontra. Batek opariak bildu dituzten zakua utziko du ongi agerian, baina oztopagarrria gerta ez dadila.

MAIATZA ageriko da EBA eta ADAN eskutik dakartzala.

EBAk tunika zuri bat du soinean, oinetarainoko luzea. Ilea libre eta kizkurtua darama -perruka darama- demasa kizkurtua, laran-lorez lotutako hiru perla ilera-tako diademak bildua. Goru bat eramango du, eta ezker besoan saskitxo bat bete sagar, edo bestela, laranja.

ADAN belaunez beharago iristen zaion tunika zuriz dago jantzia eta mantetan pikondo hostoak eramango ditu itsatsiak. Buruan txapela bat, konikoa, aurretantz tolestua, bekokian eroriko zaion borlarekin. Bizkarrean aitzur bat ekarriko du.

MAIATZA, jokalekuaren erdian, JOKALARI eta IKUSLEEI mintzo zaie honoko solasean):

Esta é EVA, este é ADÁN:
os vosos primeiros pais.
¡Ollade ben o que fan!
¡Poida que vos divirtais!

(EVA vai dediante dunha das portas das casas figuradas no decorado. Pousa o queipiño no chao eponse a fiar na roca, moi seria, fachendosa e despreciativa. Non dirá palabra.

ADÁNponse a facer carantoñas, acenos, a pegar choutos pra atraguer a atención de EVA, mentras dice este parlamento):

Eva esprendente,
relocente,
recendente
fror
pola que morro de amor:
mándame pola brisa,
mainiña i arroladora,
o carabel da túa risa
que me cautiva e namora.
Eva, Eva, Eva,
pombiña do meu pombal,
meu corazón por tí quebra
como o máis fino cristal.
Eva como as penas duras,
señora aliiva e fermosa:
non te poñas rencorosa
que os meles da túa dozura
caian abundantemente
e dun xeito permanente
no meu corazón tan mol.
Eres a lúa i o sol,
a estreliña da mañán
e o luceiro da tarde.
O meu peito está que arde,
non pode con este afán
que alcendeu o teu amor.
¡Eu non son un lacazán
que gano ben o meu pan!
¡Son bó e traballador!
¡Eu non son un lacazán
que gano ben o meu pan!
¡Son bó e traballador!
Coas pelras do meu sudor
heiche facer un colar
que todas che han de envexar.

*Hona Eba, hona Adan
zuen lehen gurasoak
Heldu dira poztu nahian
agure eta atsoak.*

***EBA dekoratuko etxe baten ate aitzinera doa. Saskitxoa lurtean utzi eta go-
ruan harilkatzen ekiten dio, seria oso, langile eta erdeinuz. Ez du hitzik aterako.
ADAN imintzioak egiten hasiko da, keinuak, jauzika EBaren interesa erakartzeko,
ahapaldi hau esaten duelarik):***

*Eba zoragarria
distiragarria
itsugarria
ene otalorea
ene bihotzeko dolorea:
bidaliezadazu haizez,
xarmagarria,
zure krabelin-irria,
harek nauka zororik maiteminez.
Eba, Eba, Eba,
ene usategiko usoa
hausten dit bihotza
nola kristalik mehena.
Eba arkaitz gogorraren irudiko
andere eder haundinahiko
zergatik ari niri muzinez
zure eztitasunaren ezitia
eror bekit guztia
bihotzari eginik gainez
etenezinez.
Zu zara ilargia zu eguzkia
zu zara artizarra
zu errekaldeko lizarra.
Ez izan niganako hotza
sutan daukat bihotza
dena txinparta eta garra
dirudiela labea
zu zaituelako jabea.
Ni ez nauzu batere nagia
legez dut irabazten neure ogia!
Famatzen naute langilez
eta neure izerdiaren perlez
egingo dizut lepoko bat
inbirigarria erabat.
Eta aitzur honi emanta
ene uso xarmanta
lur osoa dut landuko*

E con esta miña eixada,
miña pomba namorada,
hei cavar a terra enteira.
¡Non che ha de faltar da nada!
Dime que sí, compañeira.
Eva, Eva, Eviña,
¡quérote por muller miña!
¡Dame o sí, prenda querida,
senón tirarei a vida...!
¡Hei morrer desesperado
o mesmo que un can doente,
lonxe do mundo e da xente,
de detrás de calquer valado!

(EVA colle unha mazá do queipo, ou unha laranxa grandísima, e métella a ADÁN na boca.

ADÁN cai esmaiado mentras diçe):

¡Son tan feliz, tan feliz
que a mazá sabe a perdiz!

(EVA inclínase sobor de ADÁN e comenza a facer xestos de desespero i a laiarse dun xeito cómico, aínda que non esaxerado.

ADÁN vaise reanimando. Os ACTORES que están no fondo e polas bandas do esceario vanse achegando a onde está ADÁN e óllano con sorpresa.

EVA e máis ADÁN confúndense cos ACTORES e comenzan unha especie de danza ritual mentras cantan):

Xa chegou o Maio,
con él o amor.
A terra está leda
que o mundo deu fror.

Xa chegou o Maio.
O Maio chegou.
O sol alomea
e a frol reventou.

Xa chegou o Maio,
con él a ledicia,
o vento que arrola
e o bris que acaricia.

A seiva podente
canta a súa canción
que chegou o Maio
con forza e paixón.

*Ez zaizu ezertxo ere faltako!
Esaidazu baietz ba,
Eba, Eba, Eba.
Nik nahi zintuzket neure emaztea
Esaidazu bai, ene prenda maitea!
Burua botako dut esaten badidazu ez,
eta hilko naiz etsipenez...
zakur gaixo baten antzean
langaren baten atzean!*

(EBAk sagar bat hartzen du saskitik, edo laranja izugarri haundi bat, eta ADANi sartzen dio ahoan.

ADAN zorabiatuak erortzen da, diolarik):

*Ai, hau zorionaren ederra,
sagar honek dirudi eperra!*

(EBA makurtu egiten da ADANganantz eta lanturazko keinuak egiten ditu, eta farregarriki hasten da dolutzen, gehiegiz ez baina.

ADAN pizkortzen hasi da. Jokalekuaren hondoan bazterretan zeuden JOKALARIAK inguratu egiten zaizkio eta harriduraz begiratzen diote.

EBA eta gero ADAN bildu egiten dira JOKALARIEKIN eta ritozko dantza moduko bati ekiten diote kantari):

*Heldu da Maiatza
nork ez du maite
Hau lurraren poza
udazkena arte.*

*Heldu da Maiatza
Maiatza da heldu
Eguzkitan dira
loreak lehertu.*

*Heldu da Maiatza
denok alaitu
haize berri batek
laztanten gaitu.*

*Odol berritzeko
irriz ta farrez
heldu da Maiatza
bizi-indarrez.*

(JOKALARIEK eskutik heltzen diote elkarri eta dantzari jarraitzen dute hono-koa kantatuz):

(Os ACTORES vanse collendo da mau e siguen danzando e cantando esta letra):

Cantemos ó Maio,
ó Maio aldeán.
¡Cantemos ó Maio
collidos da man!

(Entra o MAIO empurrando a un ANXO que virá vestido como eses anxos que salen nas procesións os probiños. O seu vestido será unha miaxiña caricaturesco. Unha das azas debe estar posta do revés pra que cadre ben).

MAIO— ¡Date presa, lambón!

ANXO— ¡Xa vou! ¡Xa vou!

MAIO— Si dices ben o teu papel, con propiedade, boa voz e sin trabucarte en cousa ninguha, heite de regalar con castañas maiolas, con roscas de Ribadavia, con almendrados de Allariz, cun capón de Villalba, cun boi da Limia...

ANXO— Non quero nada de eso.

MAIO— ¡E lógo qué raio queres?

ANXO— ¡Quero chicle!

MAIO— ¡Tí estás bó! ¡Chicle!

ANXO— Pois quero chicle, quero chicle.

MAIO— O chicle é unha porcallada.

ANXO— (teimoso). Pois eu quero chicle.

VIAIO— Non te poñas pesado. ¡Terás o teu chicle!

ANXO— Que sexa bo. Ten que ser chicle americán. E do lexítimo. Tí a min no me cubaneas que non son parvo.

MAIO— Terás o teu chicle americán da mellor calidade, co sabor que tí queiras. Descoída. Mais téis que decir ben o teu papel. E téis que...

ANXO— ¡E dalle! ¡Quero que deas agora mesmo o chicle por si ascaso! Do contrario non traballo...

MAIO— Olla pró mocoso este. ¿Haberáse visto...?

ANXO— (teimoso). ¡Eu quero o chicle, eu quero o chicle!

MAIO— (rebuscando nos petos e dándolle o chicle ó ANXO.) ¡Toma e cala!

ANXO— ¡Quero máis, quero máis!

MAIO— ¡O que che vou dar a tí é unha labazada ou unhos bos couces! ¡Xa me estás enchendo! ¡A traballar!

(O MAIO comenza a pasear pola escea, ollando ún a ún a tódolos ACTORES que están contra ó decorado. Dubida varias veces denantes de se decidir. Ó remate señala ó VECIÑO PRIMEIRO e dille):

*Maiatza dezagun
ospa kantuan
Maiatzari kanta
eskuak eskuan!*

MAIATZA sartzten da AINGERU bat garraiatuz, herrisketako prozesioetan ageri direnen gisan jantzia. Soinekoa apur bat karikaturazkoa izango da. Hegaletako bat goikoz behera behar du, ongi etortzeko).

MAIATZA— Mugi hadi tripazakua!

AINGERUA— Banoa! Banoa!

MAIATZA— Heure papera ongi esaten baduk, egoki, abots ederrez eta ezertan hutsegin gabe, emango dizkiat gaztain iharrak, Ribadabiako erroskilak, Allarizko almen-dratuak, Villalbako kapoi bat, Limiako idi bat...

AINGERUA— Ez dut holakorik nahi batere!

MAIATZA— Eta orduan zer nahi duk?

AINGERUA— Txiklea nahi dut!

MAIATZA— Hago piska batean! Txiklea!

AINGERUA— Ba txiklea nahi dut, txiklea nahi dut!

MAIATZA— Txiklea zerrikeria hutsa da!

AINGERUA— (Tematsu) Ba nik txiklea nahi dut!

MAIATZA— Ez hadila kargantea jarri. Izango duk heure txiklea

AINGERUA— Ona izan dadila. Amerikanoa behar du izan. Eta benetakoa. Hik niri ez didak ziria sartuko, ez nauk hankagorri bat eta.

MAIATZA— Kalitaterik onenetakoa izango duk heure txikle amerikanoa, nahi duan dastarekin. Neure kontu. Baina ongi behar duk esan papera. Eta...

AINGERUA— Berriz! Emaidak orain bertan txiklea! Bestela ez diat lanik egingo!...

MAIATZA— Begira mukitzu hau. Halakorik...?

AINGERUA— (Tematsu) Txiklea nahi dut, txiklea nahi dut!

MAIATZA— (Sakeletan miatu eta AINGERUari txiklea emanetz). Hartzak eta pakea emantzak!

AINGERUA— Gehiago nahi dut, gehiago nahi dut!

MAIATZA— Matraileko bat emango diat nik hiri, edo ostiko eder batzuk! Nazkatuta naukak! Lanera!

(MAIATZA harat-hunat hasten da jokalekuan, dekoratuaren kontra dauden JO-KALARI guztiei banan bana begiratzuz. Zalantza egiten du behin-bitan ausartu baino lehen. Azkenik LEHEN AUZO GIZONEZKOA seinalatuz dio).

MAIATZA— (Lehen auzo gizona zkoa seinalatuz) Zuk! Zuk izan behar duzu!

MAIO— (señalando ó VECIÑO PRIMEIRO.) ¡Tí! ¡Tés que ser tí!

VECIÑO PRIMEIRO— Eu, ¿qué...? ¿Qué ó o que teño que ser?

MAIO— Tí téis que facer de Abrahám.

VECIÑO PRIMEIRO— Limpa o bico. ¡Nin matinalo!

MAIO— Pois téis que ser tí.

(Os ACTORES diríxense ó VECIÑO PRIMEIRO):

- Señor Abrahám ten que ser vostede.
- Señor Abrahám non se faga o rogado.
- Señor Abrahám vostede xa coñoce o papel.
- Vostede faino moi ben señor Abrahám.

VECIÑO PRIMEIRO— ¡Qué non, carafío, qué non!

(Os ACTORES):

- Señor Abrahám que sí.
- Que sí, señor Abrahám.
- Que só vostede, señor Abrahám, é o único que nos pode sacar deste atranco.
- Non sexa así, señor Abrahám.
- Vostede é moi boíño, señor Abrahám.
- Voste é moi bó home, señor Abrahám.
- Vostede é moi agudo, señor Abrahám.

VECIÑO PRIMEIRO— Logo dacordo. ¡Coa condición de que o año ten que ser pra mín!

(Voces de ACTORES):

- ¡Usureiro!
- ¡Mal veciño!
- ¡Mal home!
- ¡Langrán!
- ¡Averento!
- ¡Famento!
- ¡Pousafoles!

VECIÑO PRIMEIRO— ¡Ou o año ou non hai nada do dito! E de porparte, xa que vos poñedes así, unhos calzós novos de pana pró Isaac.

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Nik zer...? Zer izan behar dut nik?

MAIATZA— Zuk Abrahamena egin behar duzu!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Lotu moko! Ezta pentsatu ere!

MAIATZA— Ba zuk izan behar duzu!

(JOKALARIAK LEHEN AUZO GIZONEZKOAri **zuzentzen zaizkio**):

- Abraham jauna, zuk izan behar duzu!
- Abraham jauna, ez zaitzela erregutu-beharra!
- Abraham jauna, zuk ezagutzen duzu papera!
- Zuk oso ongi egiten duzu, Abraham jauna!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Ezetz, arraioa, ezetz!

(JOKALARIAK)

- Baietz Abraham jauna.
- Abraham jauna, baietz.
- Zeu zara ta, Abraham jauna, ateka honetatik atera gaitzakeen bakarra.
- Ez zaitzela halakoa izan Abraham jauna.
- Zu oso ona zara Abraham jauna.
- Zu oso gizon ona zara Abraham jauna.
- Zu oso azkarra zara Abraham jauna.

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Ados orduan. Aharia niretzat izango delako baldintzarekin!

(JOKALARI **abotsak**)

- Lukurreroa!
- Auzo gaizto!
- Gizatxarra!
- Alferra!
- Doilorra!
- Gosetia!
- Gibelaundi!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Edo aharia edo ez dago ezertxo ere esandakoaz! Eta gainera, horrela jartzen zaretenez gero, panazko praka berriak Isaakentzako.

(JOKALARI **abotsak**)

- Ez dago eskubiderik!

(Voces de ACTORES):

- ¡Non hai dereito!
- ¡Aproveitado!
- ¡Sinvergoña!
- ¡Mal veciño!
- ¡Facareño!
- ¡Baldreu!
- ¡Fol sin fondo!

VECIÑO PRIMEIRO— Xa que sodes tan analfabetos e tan mal criados non hai nada do trato. Limpade o bico.¡Abur! (Fai que se vai)

(Voces de ACTORES):

- ¡Non se vaia!
- ¡Vostede ganou!
- ¡Qué se lle vai facer!
- ¡Con vostede non se pode!
- ¡Sempre fai o mesmo!

VECIÑO PRIMEIRO— Está ben. Trato feito (**Berrando**) ¡Isaac! ¡Isaac...! ¿Onde se metería ese acheite...?

(Aparece un NENO meio esfarrapado)

ISAAC— ¡Eiquí estou, meu pai, ó seu mandado!

VECIÑO PRIMEIRO— Prepárate pra subir ó taboado como o ano pasado.

ISAAC— ¿E qué me dá...?

VECIÑO PRIMEIRO— O que che vou dar ben o sei eu...¡Arrea!

ISAAC— Non me aperte moito cando me ate, ¿eh...? Veleiqué teño as señales do outro ano. (**Mostra as muñecas**).

VECIÑO PRIMEIRO— Descoida. E que o ano pasado foiseme a mau e tíñache unhas contas que cobrar. Agora lispia e vai pola leña.

ISAAC— Si señor.

(Un dos ACTORES pódelle dar ó **VECIÑO PRIMEIRO** unha peluca branca, tosca e mal amañada, cunhas grandes guedellas e unha barba tamén branca, e longuísima e unha túnica roxa, ademáis dun coitelo de madeira dunha longura e dun grosor esaxerados. Todo este vestuario, a caracterización do **VECIÑO PRIMEIRO** no seu papel de **ABRAHAM MARZAN** será un tanto caricaturesca.

- Diruzalea!
- Lotsagabea!
- Auzo gaizto!
- Labanaria!
- Nazkagarria!
- Esteluze!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Hain analfabetoak zaretenez eta hain gaizki haziak, ez dago inolako traturik. Lotu mokoak. Agur! (**Irtetekoa eginez**).

(**JOKALARI abotsak**)

- Ez zaitzela joan!
- Irabazi duzu!
- Zer egingo diogu!
- Zurekin ezin baita!
- Berdina egiten duzu beti!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Ongi da. Ados tratuan. (**Oihuka**) Isaak! Isaak!... Non sartu ote da umetzar hori?

(**Oso UME zarpatsua ageri da**)

ISAAK— Hemen nago aita, zure aginduetara!

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Presta zaitetz oholtzara igateko ihaz bezala.

ISAAK— Eta zer emango didazu?

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Nik badakit zer emango dizudan... Aguro!

ISAAK— Ez gehiegi estutu lotzen nauzunean eh?... Hemen dauzkat ihazko arrastoak oraindik (**Eskumuturrak erakutsiz**).

LEHEN AUZO GIZONEZKOA— Lasai. Ihaz izan ere eskuak ihes egin zidan eta banizkian zor batzuk hiri kobratzeko. Orain, hanka egur bila.

ISAAK— Bai jauna.

(**JOKALARIren batek eman diezaioke perruka bat LEHEN AUZO GIZONEZKOARI, zuria, zarpaila eta gaizki josia, adats zuri luzerekin eta bizar zurirekin ere, luzeak oso, eta tunika gorri bat, eta zurezko labana bat izugarria lodi-luzean. Jazkera hau guztia, LEHEN AUZO GIZONEZKOA ABRAHAM MARZANez irudikatzea alegia, karrikaturazkoa izango da doi batean.**)

LEHEN AUZO GIZONEZKOA osorik edertutakoan bere ABRAHAM MARZAN paperean, ISAAK heldu da tunika zuritan, oihal mairu bat buruan eta egur sortaño bat bizkarrean. ABRAHAM MARZAN eta ISAAK oholtza txipi batera igaten dira - aski da txipia izanik ere- ikusleagandik eskuin dagoena. Jokalekuan dauden JO-

Ó rematar de maquillar ó VECIÑO PRIMEIRO no seu papel de ABRAHAM MARZAN chega ISAAC vestido cunha túnica branca, un pano mouro a cabeza e un feixiño de leña ó lombo.

ABRAHAM MARZAN e ISAAC ruben a un pequeno taboado —abonda que sexa moi pequeno— que está a dereita do espeutador. Os ACTORES que están na escea séntanse no chao ou nalgunos sentadoiros ou tallos que pode haber en escea. O ANXO permanece a beira do taboado, contemprando a escea que se vai desenrolar, deica ó intre da súa intervención.

Seguidamente desenrólase MIMICAMENTE unha brevisima farsa. No pequeno taboado ISAAC pousa o feixe de leña. ABRAHAM MARZAN, cunha corda enorme, átalle as maus a cintura a ISAAC, que protesta, laiáse e non se deixa prender polas boas. Cando ISAAC está atado, ABRAHAM MARZAN véndalle os ollos, mentras ISAAC, de xionllos, cos ollos vendados, puxa por desatarse sin conquerilo.

Mentras se vai desenrolando este MIMO o MAIO recita con voz forte e solemne):

MAIO— Cando tiñan palabra as cousas i animás
e falaban os peixes, as aves i os cás,
os porcos, os burros, os coellos i as rás,
Abrahám escoitou unha voz que lle decía:

«Cando lumbrige o día
colle ó teu fillo Isaac
con toda suavidade
e urbanidade
e levao a un outeiro
ben senlleiro
e alí, en auto de servicio,
ofreces ó teu fillo en sacrificio».
O bó de Abrahám Marzán
deloutro día cedo, de mañán,
colleu a Isaac, un rapazolo
que aínda era un pipiolo,
e forneceuse de pan e máis de viño.
Xa postos en camiño
Isaac así falou:
«Non sei pra ónde vou.»
«Imos —dixo Abrahám Marzán—
a aquel lugar oután
facer un sacrificio moi piadoso
pra poñer ó descoñecido en favor noso.»
Retrucoulle o fillo moi formal:
«Non ollo eiquí animal
que nos poida valer pra caso tal».
«Deixa de temer
que a vítima ha de aparecer».

KALARIAK lurrean eseritzen dira jokalekuan egon litezkeen eserleku edo aulkiren batzuetan. AINGERUA oholtzaren bazterrean dago, jokatuko den jokaldia ikusten, bere joka-beharra arte.

Ondoren farsa txipi bat jokatuko da MIMOZ. Oholtzan ISAAKek egur sorta uzten du. ABRAHAM MARZANek, gaitzeko soka batez, gerrian lotzen dizkio eskuak ISAAKi protesta egiten badu ere, ez baitu onez onean harrapatzen uzten. ISAAK lotua dagoenean, ABRAHAM MARZANek begiak estaltzen dizkio, ISAAKek, befau-niko, begiak estalita, ahaleginak egiten dituelarik libratzearren, ezin lorturik.

MIMO hau jokatzan den bitartean, MAIATZAK honela errezitatzen du abots lo-diz eta solemnez):

MAIATZA— *Hizketan zekitenean gauzek eta abereek
eta hitzegiten zutenean arraiek, hegaztiak eta zakurrek,
zerriek, astoek, konejuek eta igelek,
honoko abotsa entzun zuen Abrahamek:*

*«Egunsentian har ezak
heure seme Isaac
leunki
eta ezti,
eta eraman
mendirik bakartienera
eta han,
legearen arabera,
eskain iezadak
semearen Holokaustoa».*
*Abraham Marzan gizarajoak
biharamonez
goizean goiz
hartu zuen Isaac haurra
ozta zekiena oinez
eta hornitu zen ogiz
eta ardoz zer esanik ez.
Bidean doaz
eta hona Isaac mintza:
«Nora ote goaz»
«Hara goaz Abrahamen hitza-
leku urrun hartara
holokausto bat egitera
ezezaguna gure alderako erruki dadin»
Erantzuten dio semeak samin:
«Ez dut nik animaliarik ikusten inun
horretarako balia dakigun».
«Ez zaitezela ardura
biktimaren bat helduko zaigu eskura».
Eta bidean aurrera egin zuten isilik*

E seguiron camiñando silandeiros,
murchos e tristeiros.
Ó chegar ó lugar xa sinalado
Isaac achouse atado
e preparado
pró sacrificio cruel.
Eiquí escoitouse unha voz inxel,
soave como o mel,
que decía con acento sobrehumán:

ANXO— (no taboado, agarrando a ABRAHAM MARZAN e tirándolle o coitelo).

Señor Abrahám Marzán:
¡deteña a man
que Isaac non é un can!
¡A vida humán
é o misterio máis profundo
é o que máis val no mundo!
¡Si quere facer de carnicero
mate este carneiro!

(Calqueira dos ACTORES ou o mesmo ANXO preséntalle un carneiro a ABRAHAM MARZAN. ABRAHAM MARZAN deixa a ISAAC e golpea ó carneiro entrelos cornos, co coitelo.

ISAAC desátase e sale fuxindo a todo meter por entre o público, berrando):

ISAAC— ¡Adediós, de boa me libre!

MAIO— (remata o seu recitado).

Abrahám Marzán quedou soio,
desamparado e tristeiro.
Isaac, ó liberarse deste choio,
fugouse pró extranxeiro.

(ABRAHAM MARZAN baixa do taboado. Os ACTORES berránlle e incrépano):

- ¡Estívoche ben!
- ¡Mira que querer matar ó teu fillo!
- ¡Intentar asesinar a un inocente!
- ¡A unha criatura!
- ¡A un alma pura!
- ¡Compre non ter entranas!
- ¡E preciso ser máis ruín que os animais!

*ilunik eta tristerik.
Heldu zirenean hautatu lekura
Isaak berehala zen dena lotura
bera izan behar zuela
holokausto krudela.
Hontan entzun zen abots bat xamurra
eztia eta leuna
munduaz goragokoa:*

AINGERUA— (Oholtzan, Abraham Marzani helduz eta labana botatzen diolarik:

*Abraham Marzan jauna:
geldi jokoa
Isaak ez baita zakurra!
Bizitza humanoa
da misteriorik sakonena
da munduan baliosena.
Izan nahi baduk harakina
hona ahari hau biktima!*

(Edozein JOKALARIK edo AINGERUAK berak ahari bat eskaintzen dio ABRAHAM MARZANI. ABRAHAM MARZANEK ISAAK utzi eta labanarekin ematen dio ahariari adarren artean.

ISAAK askatu eta txistu batean izkututzen da ikusleen artean oihukatuz):

ISAAK— Alajainkoa! Ederra hutsegín diat!

MAIATZA— (Bere errezitatua burutuz):

*Abraham Marzan gelditu zen bakarrik
lagunik gabe eta tristerik
Isaakek burua ikusirik salbo
atzerrira zuen egin salto.*

(ABRAHAM MARZAN oholtzatik jaisten da. JOKALARIEK oihu egiten diote salatirik):

- Ze ongi!*
- Zeure semea hil nahi izatea!*
- Inuzente bat erahil nahi izatea!*
- Haur bat!*
- Arima garbi bat!*
- Barrenak agindu egin behar!*
- Animaliak baino ankerrago behar du!*

62 ANTZERTI

- ¡Mal home!
- ¡Fera corruptia!
- ¡Xurafás!
- ¡Asesiño!
- ¡Barrabás!
- ¡Baballocas!
- ¡Solimán!
- ¡Sacauntos!
- ¡Víbora penzoñenta!

(ABRAHAM MARZAN coa testa baixa, vaise liscando da escea. Os ACTORES sígueno increpando cos puños pechos.

O MAIO, mentras o ACTORES increpan a ABRAHÁM MARZÁN, REPARA NO SACO QUE HAI NO ESCEARIO, apalpao, apañao e botao ó lombo, intentando fuxir con él. Un ACTOR adevirte esta manioobra e bérralle ó MAIO):

ACTOR— ¡Ei, tí, Maio do demo, ¿a ónde vas con ese saco?!

MAIO— (facéndolle acenos de que cale.) Este saco é meu. Son as maias que a mín me corresponden. Este é o meu tributo. O tributo que a mín me pertence.

(Os outros ACTORES arrodean ó MAIO —sin tocarlle— por tódalas bandas e non o deixan fuxir. Berránlle):

- ¡As maias son de todos nós!
- ¡As maias son do común!
- ¡O que hai nese fol é de todos nós!
- ¡Tí queríasnos enganar!
- ¡Tí querías levar o que é noso!

MAIO— Escoitade: eu son o MAIO que vos traí a primaveira, a vida, a ledicia, o amor, as canciós, as froles, as novas colleitas de cada año. Eu son o voso amparo, quen vos protexe...

VOCES DOS ACTORES— ¡Tí eres un ladrón!

- ¡Tí eres un falso!
- ¡Tí quéreste aproveitar de nós!
- ¡A primaveira faina a nosa ledicia!
- ¡A vida nace de nós mesmos!
- ¡O amor agroma no noso corazón!

- Gizatxarra!
- Piztia ustela!
- Odoledalea!
- Erahilea!
- Barrabas!
- Lerdejarío!
- Soliman!
- Suge pozointsua!

(ABRAHAM MARZAN jokalekutik irteten da burumakur. JOKALARIEK salaketan dihardute ukabilak estututa.

MAIATZAK, JOKALARIEK ABRAHAM MARZAN salatzen duten artean, JOKALKUAN DAGOEN ZAKUA JOTZEN DU BEGIZ, haztatzen du, hartzen du eta bizkarrean jasotzen, bere harekin ihesari eman nahi diolarik. JOKALARI bat ohartzen da jukutriaz eta oihu dagio MAIATZARI):

JOKALARIA— Eh hi, demoniozko Maiatza, nora hoa zaku horrekin?

MAIATZA— *(Isiltzekoa eginez).* Zaku hau neurea diat. Niri dagozkidan opariak dituk. Hau da nire tributoa. Neuri dagokidan tributoa.

(Beste JOKALARIEK MAIATZA inguratzen dute -ukitu gabetanik- albo guztietatik eta ez diote ihes egiten uzten. Oihu egiten diote):

- Opariak denonak dituk!
- Opariak amankomunak dituk!
- Zaku horretan dagoena guztiona duk!
- Hik tronpatu egin nahi gintuan!
- Lapurreta egin nahi higun!
- Gurea dena eraman nahi huen!

MAIATZA— *Entzun: MAIATZA nauzue ni, udaberria dakarkizuena, bizia, alaitasuna, maitasuna, kantuak, loreak, urteroko uzta berriak. Ni nauzue zeuen babesa, zaintzen zaituena...*

JOKALARI ABOTSAK— *Hi lapur bat haiz!*

- Faltso hutsa!
- Gure bizkarretik bizi nahi duk!
- Geure alaitasunak egiten du udaberria!
- Bizia geugandik sortzen duk!*
- Maitasuna geure bihotzean da loratzen!

- ¡As canciós, son obra de todo o povo!
- ¡As froles naceron por que as regamos nós co noso suor!
- ¡As colleitas sementámolas nós!

UNHA VOZ MOI FORTE— ¡Fagamos xusticia! ¡Queimemos a este espantallo!

VOCES— Fagamos xusticia!

- ¡Xusticia!
- ¡Xusticia!
- ¡Queimemos ó espantallo!
- ¡Fora o falso redentor!
- ¡Morra o ladrón!
- ¡Queimemos ó espantallo!

MAIO— ¡Eu teño poder pra facervos a todos cinza! ¡Podo máis que todos! ¡Si me tocades havos de pesar!

(Os ACTORES prenden ó MAIO con grandes cordas. O MAIO berra, espatalexa, ameaza, resístese.

Os ACTORES van traguendo leña, vana amontoando, botan ó MAIO derriba da leña e fan que lle prenden lume, mentras cantan esta letra tres veces):

Xa chegou o Maio.
Veu o Maio novo
que é aquél que nace
no sangue do povo. (1)

CAI O PANO E REMÁTASE A PEZA

(1) Respeitamos a ortografía do autor.

- Kantuak herri osoaren lana dituk!
- Loreak geure izerdiz errekaizteko sortuak dituk!
- Uztak geuk ereiten dizkiagu!

OSO ABOTS OZEN BAT— Egin dezagun justizia! Erre dezagun babalasto hau!

ABOTSAK— Egin dezagun justizia!

- Justizia!
- Jutzizia!
- Erre dezagun babalasto hori!
- Utikan gezurrezko salbatzaileak!
- Hil bedi lapurra!
- Erre dezagun babalasto hori!

MAIATZA— Nik badiat ahalmena zuek guztiak errauts bihurtzeko! Guztiok baino gehiago ahal dut! Ukitzen banauzue damutuko zaizue!

(JOKALARIEK atxilotu egiten dute MAIATZA soka handirekin. MAIATZAK oihu egiten du, ostikoka, mehatxuka, indarka.

JOKALARIEK egurra garraiatzen dute, pilatu egiten dute, txondor gainera jaurtitzen dute MAIATZA eta sua damaiole, hiru bider kantatzen dutela):

*Bisita egin digu
Maiatza berriak
Bizia eman dio
odolez herriak.*

OIHALA ERORI ETA PIEZA AMAITU

SINTESIS

BERENGUELA es una amarga sátira sobre la pérdida de libertad originada por la acción mezquina del opresor.

Pastoral de mayo es, a su vez, una llamada que, tomando como base las fiestas populares, y como vía de compromiso, se vale para resaltar el dolor y la opresión del pueblo.

SINTESIS

BERENGUELA est une satire amère de la perte de la liberté causée par l'action mesquine de l'opresseur.

Quant à **Pastorale de mai**, c'est un appel qui, s'inspirant des fêtes populaires, et comme voie de compromis, met en relief la souffrance et l'oppression subits par le population.

ANTZERCI

Argitaratuen aurkibidea

1932

1	ATERAKO GERA	Ekitaldi bakarra	Altzaga, Toribio
2-3	LAÑO TA IZAR	Ipui antzezgarria	Agirre, J.M. «Lizardi»
	MAYA	Ballet agerraldia	Ayanbe, L.
	GUZIK GAXO	(Gasteleratik itzulia)	X
4	MATEO TXISTU	Ekitaldi bakarra	Ayanbe, L.
5-6	BI AIZPAK	Bi ekitalditan	Agirre, J.M. «Lizardi»
7	PATXIKO TA MARTINTXO	Ume elkarrizketal	Nazabal, J.L.
	ZENBATEAN SAGARRAK	(Itzulia)	Nazabal, J.L.
	EUSKAL-DANTZAK	Abestiak	Orkaiztegi, Petri
8-9	ARANTZA	Bi ekitalditan	Arostegi, Pantzeska
10	ZANPANTZAR	Irri jostailua	Altzaga, Toribio
11-12	SEASKA-ABESTIA	Bi ekitalditan	Mendizabal, Isaka L.

1933

13	GOIMAITASUNA	Emakumeentzat	Kardaberaz'koak
14-15	EGIAZKO ARGIA	Lau ekitalditan	Ithurralde, Pierres
16	USTEGABEKO POZA	Ekitaldi bakarra	Amonarriz, Ander
17-18	IPARAGIRE	Bi ekitaldi eta azken zati	Labayen, Andoni
19	POXPOLIN GORIA	(Itzulpena)	Markiegi, J.
	ANDRAGAIA NAI TA	Bakarrizketa	Arozena, Andoni
20-21	ANTIGONE	Ekitaldi bakarra	Zaitegi, Jokin
22	ESKALEAK	«Los Mendigos»etik itzulia	D. Manresa
23-24	URTEURENA	Bakarrizketa	Arocena, Andoni
	TXOKOLO, TXERI TRATALARI	Bakarrizketa	Olarra, Karraskedo

1934

25	ETXE-ALDEKETA	Ekitaldi bakarra	Olarra, karraskedo
26	ITURIAN	Bi ekitalditan (emakumeentzat)	Amonarriz, Ander
27	ARALAR MENDIAN	Ekitaldi bakarra	Urkia, Pernanda
28-29-30	OSABA	3 Ekitalditan	Altzaga, Toribio
31	BEREZI	Ekitaldi batean, frantziet	Labayen, A.
	IRI-ITZALDIA	Frantzeratik	Labayen, A.
	NESKAMEAREN MARMAR	Bakarrizketa	Arzelus, Ander
32-33	MIRENTXU	Guridik ereskindua	Zubimendi, Joseba
34-35-36	GOGO-OÑAZKEAK	Iru ekitaldi	Mujika, Tene

1935

37	MOX, MISS, XAPI	Ekitaldi bakarra	Arozena, Andoni
	BALUJAN	Bakarrizketa	Arozena, Andoni
38-39	ERIOZ-BIDE	Doitxeratik aterea	Humpert, Paul
40	GAI DAGOENAREN INDARA	Ekitaldi bakarra	Barriola, Abelino
41-42	EUN DUKAT	Bi ekitalditan	Lekuona anaiak
43	GIZON BIZARPEITUTI, ETA EMATZE BIZATSUTI	Jostirudia, bi ekitalditan	Labayen, Andoni
44-45	ELEIZATXOKO ARDAZLEA	Bi ekitaldi eta azken zatia	Gorostidi, Juan
46	GABON	Atal bakarra	Mujika, Tene
	BIOTZ ONEKO NESKATILLA	Umeentzat	Amonarriz, Ander
47-48	GARO-USAIA	Iru ekitalditan	Olarra, Karraskedo

1936

49	ANTZERTI YAYAN IZAN NAIZ	Bakarrizketa	Urkiaga, Eusebio
	XANKO ETA PAXKO	Elkarrizketa	Arozena, Andoni
50-51	SEME ONDATZAILEA	Lau ekitalditan	Markiegi, Peli
52	SENAR BAT NEURIRA	Frantzeratik artutako iri antzerkikia	Leunda, Fausta
53-54	IRUNXEME	Iru ekitalditan	Labayen, Andoni

1982

55	GOI ARGIA	Hiru ekitalditan	Barriola, Abelino (Agortua)
----	-----------	------------------	-----------------------------

1983

56	ASKATASUN GARRATZA.....	Lau ekitalditan.....	Urruzola, Estanislao «Uxola»
57	ARKELINO, BI NAGUSIREN ZERBITZARI.....	Hiru ekitalditan.....	Goldoni, Carlo (X. Mendi- gurenek Euskeratua)
58	MARKESA'REN ALABA.....	Hiru ekitalditan.....	Olaizola, Joxeba
59	EZKONDU EZIN ZITEKEN MUTILLA.....	Bi ekitalditan.....	Agirre, Jose M. «Lizardi»
60	TXONTXONGILLO.....	Bost ipuin.....	Genua, Enkarni eta Go- mez, Manolo (Agortua)
61	TROIAKO EMAKUMEAK.....	Hamazazpi agerraldian.....	Euripides (I, Begiristainek Euskeratua)
62	MENDI TA ITXASO.....	Bi ekitalditan.....	Zubikarai, Agustin
63	BAZTARREAN UTZITAKO PANPINA- REN IXTORIA.....	Ekintza bakarra.....	Sastre, Alfonso (M. Lasak Euskeratua)

Eusko Jaurlaritza
Kultura Salla

ANTZERTI

c/ Andía, 13 - 3.º
SAN SEBASTIAN

1984

64	ALTABIZKARKO KANTA	Hamasei ekitalditan	Arozena, Eugenio
65	SANTA JENEPIEBA	(Pastorala)	Heguiaphal, Martxelinen moldaketa
66	BATA ZU ETA BESTEA NI	Irri antzerkia/Hiru ekitalditan	Begiristain, Iñaki
67	ASTOLASTERRAK	Bilduna	Urkizu, Patri
68	ZORTZI EHUN AHARI	Hiru zatitan	Irigoyen, Guillaume
69	MATALAS	Hiru Ekitalditan	Larzabal, Piarres
70	AGUREOK MAITEMINDU BEHAR EZ	Hiru ekitalditako fartsa	Castelao, Alfonso R. (Antonio M. Labayenek Euskeratua)
71	IZUAREN AURPEGIA	Bi ekitalditan	Fo, Dario (X. Mendigurenek Euskeratua)

1985

72	BERENGELA IZENeko OTARANTZA BATEN IBILKETAK ETA BIRIBILKETAK	Pastoral satirikoa	Manuel María (K. Izagurrek Euskeratua)
	MAIATZA ZORABITUAREN PASTORALA	Pastoral satirikoa	Manuel María (K. Izagurrek Euskeratua)

- **ANTZERTI berezia** Aldizkariaren harpidetza (4 ale urtean)
Suscripción de la revista (4 núms. al año)

<i>Espainia Estadua</i> Estado Español	1.200 pts	☐	<i>Europa eta Amerika</i> Europa y América	1.500 pts.	☐
---	------------------	--------------------------	---	-------------------	--------------------------
- **ANTZERTI** Aldizkariaren harpidetza (12 ale urtean)
Suscripción de la revista (12 núms. al año)

<i>Espainia Estadua</i> Estado Español	1.800 pts	☐	<i>Europa eta Amerika</i> Europa y América	2.300 pts.	☐
---	------------------	--------------------------	---	-------------------	--------------------------
- **ANTZERTI** eta **ANTZERTI berezia** Aldizkariaren harpidetza (16 ale urtean)
Suscripción de la revista (16 núms. al año)

<i>Espainia Estadua</i> Estado Español	2.500 pts	☐	<i>Europa eta Amerika</i> Europa y América	3.000 pts.	☐
---	------------------	--------------------------	---	-------------------	--------------------------

Izen-deiturak / Nombre y apellidos.....

Zuzenbidea / Dirección.....

Hiria / Ciudad..... Probintzia / Provincia..... Nazioa / Nación.....

Ordainketa era / Forma de pago:

Taloi / Talón

ANZERTU
ZER BITZAZA

EVSKO JAVRLARITZA · KULTVRA SAILA